

Deutsch-polnisches Projekt
*Literaturübersetzung im deutsch-polnischen
Kulturdialog -
Zbigniew Herbert und die Rezeption seiner
Texte*

Polsko-niemiecki projekt
*Tłumaczenie literackie w polsko-
niemieckim dialogu kulturowym -
Zbigniew Herbert i recepcja jego tekstów*

Workshop
29.05.-01.06.2022

Veranstalter: **Karl Dedecius Stiftung an der Europa-Universität Viadrina Frankfurt (Oder)**

Schirmherrschaft: **Zbigniew Herbert Stiftung**

Teilnehmende Einrichtungen:

- **Adam-Mickiewicz-Universität in Poznań**
Dozentin: Dr. Anna Fimiak-Chwiłkowska
- **Europa-Universität Viadrina in Frankfurt (Oder)**
Dozentin: Dr. Małgorzata Szajbel-Keck
- **Ludwig-Maximilians-Universität München**
Dozentin: Dr. Małgorzata Zemła
- **Universität Greifswald**
Dozentin: Katrin Ritthaler-Praefcke, M.A.
- **Universität Łódź**
Dozentin: Dr. Karolina Sidowska
- **Universität Potsdam**
Dozentin: Dr. Birgit Krehl
- **Universität Szczecin**
Dozenten: Prof. Dr. Piotr Sulikowski, Dr. Emil Lesner
- **Universität Wrocław**
Dozentin: Prof. Dr. Anna Małgorzewicz

Organizator: **Fundacja im. Karla Dedeciusa przy Uniwersytecie Europejskim Viadrina we Frankfurcie nad Odrą**

Patronat honorowy: **Fundacja im. Zbigniewa Herberta**

Uczestniczące jednostki:

- **Uniwersytet im. A. Mickiewicza w Poznaniu**
Opiekunka naukowa: dr Anna Fimiak-Chwiłkowska
- **Uniwersytet Europejski Viadrina we Frankfurcie n. Odrą**
Opiekunka naukowa: dr Małgorzata Szajbel-Keck
- **Uniwersytet im. Ludwika i Maksymiliana w Monachium**
Opiekunka naukowa: dr Małgorzata Zemła
- **Uniwersytet w Greifswaldzie**
Opiekunka naukowa: Katrin Ritthaler-Praefcke
- **Uniwersytet Łódzki**
Opiekunka naukowa: dr Karolina Sidowska
- **Uniwersytet w Poczdamie**
Opiekunka naukowa: dr Birgit Krehl
- **Uniwersytet Szczeciński**
Opiekuni naukowci: prof. dr Piotr Sulikowski, dr Emil Lesner
- **Uniwersytet Wrocławski**
Opiekunka naukowa: prof. dr Anna Małgorzewicz

2020 wurde die dritte Auflage des deutsch-polnischen Tandemprojekts „Literarisches Übersetzen im deutsch-polnischen Kulturdialog“ vorbereitet – auch diesmal wurde sie finanziell von der Marion Dönhoff Stiftung gefördert. Als Schirmherrin konnten die Projektverantwortlichen die Zbigniew Herbert Stiftung gewinnen.

Aufgrund der Corona-Pandemie verzögerte sich die Umsetzung um zwei Jahre. Bei einem Online-Treffen am 9. November 2021 bekräftigten jedoch Vertreter:innen von acht polnischen und deutschen Universitäten ihre Kooperationsbereitschaft und einigten sich auf Einzelheiten. Leitmotiv war diesmal das Leben und die Dichtung von Zbigniew Herbert und die Rezeption von Übersetzungen seiner Texte im deutschsprachigen Kulturraum sowie seine langjährige Freundschaft, Zusammenarbeit und Korrespondenz mit dem Übersetzer und Förderer der polnischen Literatur in Deutschland, Karl Dedecius.

In Wirklichkeit begann die Projektarbeit zu diesem Thema schon viel früher. Schon im November 2019 organisierten die Karl Dedecius Stiftung, das Institut für Germanistik an der Universität Wrocław und das Zentrum für Interdisziplinäre Polenstudien eine internationale und interdisziplinäre wissenschaftliche Konferenz „Zbigniew Herbert – ein

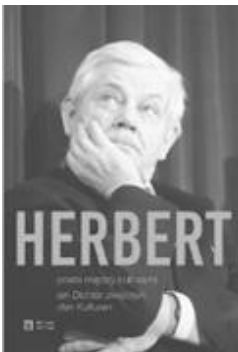
Dichter zwischen den Kulturen“, die sich der Rezeption des Werks des Dichters sowohl in Polen als auch im Ausland widmete.

Już w 2020 roku podjęto przygotowania do trzeciej odsłony polsko-niemieckiego projektu tandemowego „Przekład literacki w polsko-niemieckim dialogu kulturowym”, po raz kolejny wspartego finansowo przez Fundację Marion Dönhoff. Fundacja im. Zbigniewa Herberta objęła projekt patronatem honorowym.

Z powodu pandemii coronawirusa jego przeprowadzenie opóźniło się o dwa lata. Jednak na wirtualnym spotkaniu 9 listopada 2021 r. przedstawiciele i przedstawicielki ośmiu polskich i niemieckich uniwersytetów potwierdzili gotowość do współpracy i ustalili jej szczegóły. Tym razem tematem przewodnim były życie i twórczość poetycka Zbigniewa Herberta oraz recepcja przekładów jego tekstów w niemieckojęzycznym obszarze kulturowym i jego wieloletnia znajomość, współpraca oraz korespondencja z tłumaczem i promotorem polskiej literatury w Niemczech, Karlem Dedeciusem.

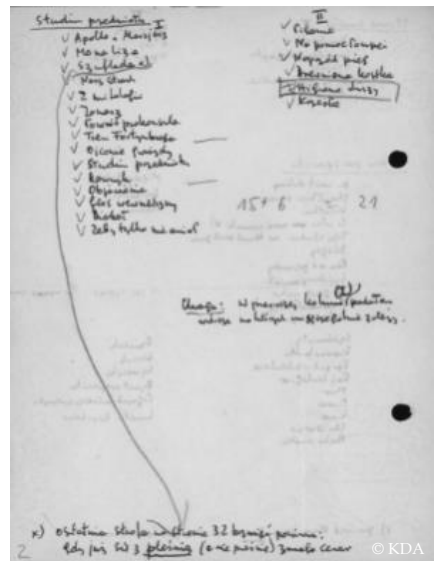
W rzeczywistości praca nad realizacją projektu zaczęła się wcześniej. Już w listopadzie 2019 r., Fundacja im. Karla Dedeciusa, Instytut Filologii Germańskiej na Uniwersytecie Wrocławskim oraz Centrum Interdyscyplinarnych Studiów o Polsce zorganizowały międzynarodową i interdyscyplinarną konferencję naukową „Zbigniew Herbert – poeta między kulturami”, poświęconą recepcji twórczości poety zarówno w Polsce jak i poza jej granicami.

Zbigniew Herbert – poeta między kulturami / Zbigniew Herbert – ein Dichter zwischen den Kulturen, 2021, red. Anna Małgorzewicz, Ilona Czechowska i Małgorzata Szajbel-Keck, Neisse Verlag: Wrocław. DOI: 10.23817/2021.zbherb

Im Konferenzband, der 2021 unter dem gleichen Titel wie die Konferenz erschien, versuchten die Autor:innen Leitmotive in Herberts Gedichten zu bestimmen, analysierten kritisch die Übersetzungen seiner Gedichte, stellten die Rezeption seines Werkes und die Rezeption seiner Person in Polen und anderen ausgewählten Ländern vor. Sie suchten auch nach den Gründen für die komplizierte Beziehung und Zusammenarbeit zwischen Herbert und seinem Freund und Übersetzer Karl Dedecius und fragten sich schließlich, woher das unsterbliche Interesse an Z. Herberts Dichtung kam.

Sowohl der Konferenzband als auch die Auswahl von Materialien aus dem Karl Dedecius Archiv am Collegium Polonicum in Stubice, darunter die reiche Korrespondenz von Z. Herbert mit K. Dedecius, Manuskripte und Typoskripte der Übersetzungen von K. Dedecius sowie Fragmente deutsch-sprachiger Veröffentlichungen von Z. Herberts Werken, dienten als Grundlage für die studentische Tandemkooperation im Projekt.

Basierend auf den Erfahrungen der beiden vorangegangenen Projekten, die 2016 und 2018 stattfanden, entwickelten engagierte Pädagog:innen das diesjährige Kooperationskonzept. Der Hauptbestandteil des Projekts war die Durchführung von Seminaren an beteiligten Universitäten, die sich mit Problemen der literarischen Übersetzung und der Person und dem Werk von Z. Herbert befassten sowie die Teilnahme an dem Workshop in Frankfurt (Oder) und Stubice. Das Projekt blieb ein Tandemprojekt, die Teilnehmer:innen wurden in vier deutsch-polnische Teams aufgeteilt, die gemeinsam Präsentationen zu vorgegebenen Themen vorbereiteten.

W tomie pokonferencyjnym, który w 2021 roku ukazał się pod tym samym tytułem co konferencja, autorzy i autorki wyszukali motywy przewodnie w poezji Herberta, krytycznie analizowali tłumaczenia jego poezji, przedstawili recepcję jego twórczości i odbiór jego osoby w Polsce i innych wybranych krajach. Rozważali też przyczyny skomplikowanej znajomości i współpracy między Herbertem a jego przyjacielem i tłumaczem Karlem Dedeciusem, w końcu zastanawiali się, skąd się bierze niegasnące zainteresowanie poezją Z. Herberta.

Zarówno publikacja pokonferencyjna, jak i wybrane materiały z Archiwum im. Karla Dedeciusa przy Collegium Polonicum w Słubicach, w tym korespondencja Z. Herberta z K. Dedeciusem, rękopisy i maszynopisy tłumaczeń K. Dedeciusa oraz fragmenty niemieckojęzycznych publikacji twórczości Z. Herberta, posłużyły za podstawę materiałową do studenckiej współpracy tandemowej w projekcie.

Korzystając z doświadczeń poprzednich dwóch edycji projektu, które odbyły się w latach 2016 i 2018, zaangażowani wykładowcy udoskonalili dotychczasową formułę współpracy i zwińczających ją warsztatów. Główną część projektu stanowiło przeprowadzenie na biorących udział w projekcie uniwersytetach seminariów, poświęconych problemom przekładu literackiego oraz osobie i twórczości Z. Herberta, jak również udział w warsztatach we Frankfurcie nad Odrą i Słubicach. Projekt zachował charakter tandemowy, uczestniczące jednostki podzieliły się na cztery polsko-niemieckie zespoły, a te przygotowały wspólne prezentacje na wcześniej ustalone tematy.

Die Pandemieerfahrungen des letzten Jahres spielten eine wichtige Rolle bei der praktischen Planung der hochschulübergreifenden Zusammenarbeit. Sowohl in der Vorbereitungsphase der Seminare als auch während der Seminararbeit wurde großer Wert auf virtuelle Kommunikation und Begegnungen über Videokonferenzen gelegt.

Während des Sommersemesters 2022 lernten die Seminarteilnehmer:innen die Übersetzungstheorie kennen. Durch die Analyse von Übersetzungen ausgewählter Texte und die Lektüre wissenschaftlicher Beiträge und Pressestimmen zum Leben und Werk von Zbigniew Herbert lernten sie den Dichter

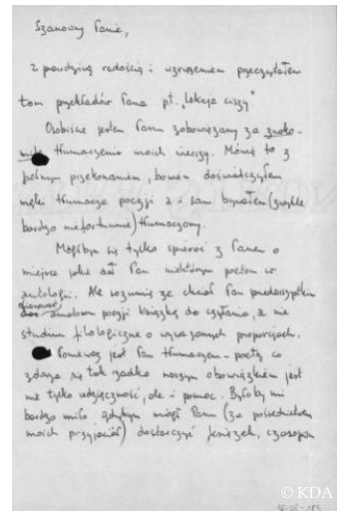
kennen. Darüber hinaus konnten die Studierende die Materialien des Karl Dedecius Archivs nutzen. So erhielten sie dank der Korrespondenz von Z. Herbert mit K. Dedecius einen Einblick in das Wesen von Herberts dichterischem Schaffen, seine Zusammenarbeit mit K. Dedecius und sein „Leben auf Reisen“. Die Manuskripte und Typoskripte der Übersetzungen von K. Dedecius zeigten den Hintergrund der Übersetzungsarbeit.

Den Höhepunkt des Projekts bildete der Workshop, der vom 29. Mai bis 1. Juni 2022 an der Europa-Universität Viadrina in Frankfurt (Oder) und am Collegium Polonicum in Słubice stattfand. Während des dreitägigen Treffens tauschten Studierende ihre Beobachtungen und Erkenntnisse aus. Sie präsentierten die Ergebnisse deren Arbeit an ausgewählten Tandemthemen, die Z. Herbert gewidmet waren. Und so konnten sie an einer wissenschaftlichen Diskussion teilnehmen und neue Erfahrungen in der Übersetzungspraxis und der Arbeit mit Archivmaterialien sammeln. Der Workshop beinhaltete auch ein reichhaltiges Kultur- und Integrationsprogramm sowie Freizeit, in der die Studierenden den Charakter der Doppelstadt Frankfurt (Oder) / Słubice, ihre Atmosphäre, Entwicklung und Besonderheit kennenlernen konnten.

W praktycznym planowaniu współpracy międzyuniwersyteckiej dużą rolę odegrały doświadczenia pandemiczne ostatniego roku. Zarówno w fazie przygotowawczej do seminariów, jak i w czasie prac seminaryjnych duży nacisk położono na wirtualną komunikację i spotkania online.

W trakcie semestru letniego w 2022 r. uczestnicy i uczestniczki seminariów zapoznali się zarówno z teorią przekładu, jak i poprzez analizę tłumaczeń wybranych tekstów oraz lekturę opracowań naukowych i prasowych z życiem i twórczością Zbigniewa Herberta. Ponadto studentki i studenci mogli skorzystać z materiałów Archiwum im. Karła Dedeciusa. I tak, dzięki znajdującej się tam korespondencji Z. Herberta do K. Dedeciusa uzyskali oni wgląd w charakter pracy poetyckiej Herberta, jego współpracy z K. Dedecusem oraz jego „życie na walizkach”. Rękopisy i maszynopisy tłumaczeń K. Dedeciusa ukazały natomiast kuluary pracy tłumaczeniowej.

Punktem kulminacyjnym projektu były warsztaty, które odbyły się na Europejskim Uniwersytecie Viadrina we Frankfurcie nad Odrą i w Collegium Polonicum w Słubicach w dniach od 29 maja do 1 czerwca 2022 r. W czasie trzydniowego spotkania studenci i studentki wymieniali się swoimi spostrzeżeniami i zdobytą wiedzą oraz przedstawiali rezultaty opracowań wybranych tematów tandemowych poświęconych Z. Herbertowi, dzięki czemu mogli wziąć udział w dyskusji o charakterze naukowym, a także zdobyć nowe doświadczenia w praktyce tłumaczenia i pracy z materiałami archiwalnymi. W trakcie warsztatów przewidziany też bogaty program kulturowo-integracyjny oraz czas wolny, podczas którego można było poznać charakter dwumiasta Frankfurt nad Odrą/Słubice, jego atmosferę, rozwój i specyfikę.

Am ersten Tag des Workshops sollen die Studierenden sich kennenlernen, integrieren und ihr während der Seminare in den Heimuniversitäten gewonnenes Wissen austauschen. Am Vormittag hatten sie Zeit, ihre Tandemprojekte gemeinsam zu verfeinern, diese wurden dann auch in der Nachmittagssektion präsentiert.

Die Gruppe aus Łódź und Frankfurt (Oder) eröffnete die Diskussion, indem sie die Entwicklung der Zusammenarbeit und Freundschaft zwischen Zbigniew Herbert und Karl Dedecius vorstellte. Anhand von Briefen, die Herbert an Dedecius schrieb, zeigten sie, wie sich der Dichter und sein Übersetzer trotz ihrer unterschiedlichen Charaktere und Weltanschauungen immer mehr annäherten und wie aus ihrer beruflichen Bekanntschaft eine private, zugegebenermaßen komplizierte, aber voller Vertrautheit, entstand. Die Gruppe aus München und Wrocław stellte die Poesie von Herbert mit einer kleinen Inszenierung eines komponierenden Dichters vor, der mit Inspiration und Musen ringt. Studierende aus Potsdam und Poznań stellten Herberts Arbeit im deutschsprachigen Kontext vor, während die Gruppe Szczecin-Greifswald die Herausforderungen, die auf die Übersetzer von Herberts Lyrik ins Deutsche im Kontext von Intertextualität, Intersemiotik und Interkulturalität warten, diskutierte.

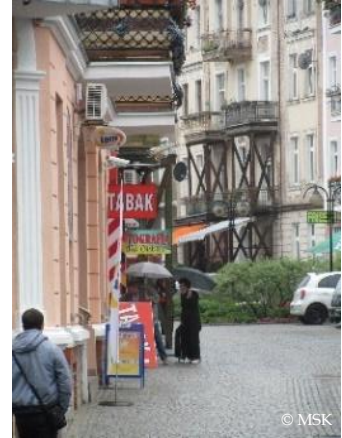

Pierwszy dzień warsztatów poświęcony był integracji i wymianie wiedzy zdobytej podczas seminariów w jednostkach domowych. Przed południem studenci i studentki mieli czas na wspólne dopracowanie projektów tandemowych, które następnie zaprezentowali w popołudniowej sesji.

Grupa z Łodzi i Frankfurtu otworzyła dyskusję wprowadzeniem w rozwój współpracy i przyjaźni między Zbigniewem Herbertem i Karlem Dedeciusem. Na podstawie listów, które Herbert pisał do Dedeciusa pokazali, jak poeta i jego tłumacz, mimo różnic charakteru i zapatrywań na świat, stawali się sobie coraz bliżsi i jak ich zawodowa znajomość przerodziła się w prywatną, co prawda skomplikowaną, ale zażyłą, pełną ironii i dowcipu. Grupa z Monachium i Wrocławia wprowadziła w pracę poetycką Z. Herberta drobną inscenizacją komponującą poety zmagającego się z natchnieniem i muzami. Poczdamscy i poznańscy studenci przedstawili twórczość Herberta w niemieckojęzycznym kontekście. Natomiast grupa szczecińsko-greifswaldzka omówiła wyzwania, jakie czekają tłumacza poezji Herberta na język niemiecki w kontekście intertekstualności, intersemiotyczności i interkulturowości.

Am späten Nachmittag hatten die Workshop-Teilnehmer:innen Gelegenheit, die Doppelstadt Frankfurt (Oder) / Słubice bei einem Städtrallye kennenzulernen, das von Matthias Diefenbach, Historiker und Mitglied des dortigen Vereins Institut für Angewandte Geschichte, organisiert wurde. Aufgeteilt in zwei Gruppen: „Frankfurt, die ehemalige Altstadt und Anger“ und „Słubice im Prisma seiner Denkmäler“, ausgestattet mit einem alten Stadtplan, entdeckten sie die Geschichte mehrerer ausgewählter Orte auf beiden Seiten der Oder.

Der zweite Tag, Dienstag, 31. Mai, war den Workshops mit Übersetzer:innen - Gewinner:innen des Karl-Dedecius-Preises sowie den Archivar:innen gewidmet. Gemeinsam mit Monika Muskala und Thomas Weiler stellten sich die Studierenden der Auf-

gabe, Fragmente literarischer Texte zu übersetzen. Während dieser Stunden wurden sie in die Geheimnisse der Werkstatt herausragender Literaturübersetzer:innen des deutsch-polnischen Kulturkreises eingeführt. Die Diskussion mit den Übersetzer:innen regte sie an, über die praktischen Schwierigkeiten der Übersetzer:innen bei ihrer Arbeit nachzudenken, die sich nicht nur auf die sprachliche Ebene beschränkten, sondern auch mit kulturellen, historischen, stilistischen Unterschieden usw. zusammenhängten. Eine äußerst wichtige Botschaft der Workshops war es, die Rolle der Übersetzer:innen als Vermittler:innen zwischen den Nationen darzustellen.

Późnym popołudniem uczestnicy i uczestniczki warsztatów mieli okazję poznać dwumiasto Frankfurt nad Odrą /Słubice podczas gry miejskiej zorganizowanej przez historyka i członka lokalnego stowarzyszenia Instytut Historii Stosowanej, Matthiasa Diefenbacha. Podzieleni na dwie grupy: „Frankfurt, dawna starówka i Anger” oraz „Słubice przez pryzmat jego zabytków”, zaopatrzeni w starą mapę dwumiasta, odkrywali historię kilku wybranych miejsc po dwóch stronach Odry.

Drugi dzień, wtorek, 31 maja, poświęcony był warsztatom z tłumaczami – laureatami Nagrody im. K. Dedeciusa oraz archiwistami. Wraz z Moniką Muskałą i Thomasem Weilerem studenci zmierzali się z tłumaczeniem fragmentów

tekstów literackich. Podczas tych zajęć zostali wprowadzeni w tajniki warsztatu wybitnych tłumaczy literackich w polsko-niemieckim kręgu kulturowym. Dyskusja z tłumaczami inspirowała ich do pogłębionej refleksji nad praktycznymi trudnościami, którym musi sprostać tłumacz w swojej pracy, a te nie ograniczają się tylko do warstwy językowej, ale też wiążą się z różnicami kulturowymi, historycznymi, stylistycznymi, itp. Dlatego też niezwykle ważnym przekazem warsztatów było przedstawienie roli tłumacza jako pośrednika i mediatora pomiędzy narodami.

W trakcie spotkania w Archiwum im. Karla Dedeciusa, jego kierowniczka, dr Agnieszka Brockmann przygotowała oprowadzanie po wystawie „*Mecenasie i ciemiężco... - korespondencja Zbigniewa Herberta i Karla Dedeciusa*”, Piotr Dziurda, pracownik Archiwum przedstawił pracę archiwisty, zdradził jej tajniki, a dr Ilona Czechowska z Fundacji im. Karla Dedeciusa zwróciła uwagę na różne rodzaje materiałów przechowywanych w Archiwum oraz omówiła możliwość ich wykorzystania w pracy naukowej i projektowej.

Ukoronowaniem drugiego dnia warsztatów była otwarta dla publiczności dyskusja panelowa z Moniką Muskałą i Thomasem Weilerem poprowadzona przez Birgit Krehl z Uniwersytetu Poczdamskiego. O oprawę muzyczną zadbał zespół

Ensemble Bizzare Berlin (w składzie Joanna Petryka-Wawrowska, Karol Borsuk i Bernd Goebel) m.in. swoimi muzycznymi interpretacjami tłumaczeń poezji autorstwa Karla Dedeciusa. Sprawozdanie z niej ukazało się w Dzienniku Viadriny i zostało poniżej przedrukowane. Publiczność została przywitana przez prof. Dagmarę Jajeśniak-Quast, przewodniczącą rady Fundacji im. Karla Dedeciusa oraz dra Andrzeja Kałużę z Niemieckiego Instytutu Spraw Polskich w Darmstadt. Rozmowy wokół sztuki tłumaczenia kontynuowali uczestnicy i goście wydarzenia przed Salą Senacką przy drobnej przekąsce i lampce wina. Chętni mieli również okazję obejrzeć wystawę poświęconą laureatkom i laureatom Nagrody im. Karla Dedeciusa, a także zwiedzić Bibliotekę Uniwersytecką z jej dyrektorem Hansem-Gerdem Happlem.

Monika Muskała - Polnische Übersetzerin deutscher Literatur und Dramatikerin. Sie spezialisiert sich auf die Übersetzung von Dramen für die polnische Bühne, beschäftigt sich aber auch mit Romanen. Sie konzentriert sich vor allem auf zeitgenössische Autor:innen wie Thomas Bernhard, Heiner Müller, Elfriede Jelinek und Werner Schwab, greift aber auch auf Klassiker wie Friedrich Schiller zurück. Sie wurde mehrfach für Übersetzungen ausgezeichnet, inkl. vom österreichischen Kanzleramt und dem Karl-Dedecius-Preis.

Thomas Weiler - Deutscher Übersetzer polnischer, ukrainischer, weißrussischer und russischer Literatur. Er engagiert sich auch in der Ausbildung angehender Übersetzer:innen. Weiler konzentriert sich hauptsächlich auf Belletristik und Kinderliteratur. Er hat unter anderem Ziemowit Szczerek und Maria Janion für Erwachsene sowie Piotr Socha und Aleksandra und Daniel Mizieliński für Kinder und Jugendliche aus dem Polnischen übersetzt. Für seine bisherigen Leistungen wurde er mit dem Karl-Dedecius Preis ausgezeichnet.

Am letzten Tag des Workshops, am Mittwoch, 1. Juni, stellten die Studierenden ihre Übersetzungen ausgewählter Briefe von Z. Herbert an K. Dedecius vor und diskutierten die damit verbundenen Schwierigkeiten. Es stellte sich heraus, dass alle vier Gruppen mit ähnlichen Problemen konfrontiert waren. Dazu gehörten das Entziffern der unleserlichen Handschrift des Dichters, das Verstehen des Kontexts der Briefe, die korrekte Wiedergabe kulturell und historisch spezifischer Wendungen im Deutschen sowie Entscheidungen über die Übersetzung (oder Nichtübersetzung) von Stilfehlern im Original, die aus Umgangssprache und Spontanität resultierten.

Die Zusammenfassung des Workshops, die am Ende des Aufenthalts stattfand, zeigte, dass die Studierenden trotz einiger kritischer Anmerkungen zufrieden waren. Einige würden sogar die Diskussion und die praktischen Übungen gerne fortsetzen.

Monika Muskała – polska tłumaczka literatury niemieckojęzycznej i dramatopisarka. Specjalizuje się w tłumaczeniu dramatów na polską scenę, ale sięga też po powieści. Koncentruje się głównie na współczesnych autorach, takich jak Thomas Bernhard, Heiner Müller, Elfriede Jelinek, czy Werner Schwab, ale sięga również po klasyków, jak Friedrich Schiller. Wielokrotnie wyróżniana za przekłady, m.in. przez austriacki Urząd Kanclerski i Nagrodę im. Karla Dedeciusa.

Thomas Weiler – niemiecki tłumacz polskiej, ukraińskiej, białoruskiej i rosyjskiej literatury. Angażuje się też w edukację aspirujących tłumaczy i tłumaczek. Na warsztat bierze przede wszystkim beletrystykę i literaturę dziecięcą. Z języka polskiego tłumaczył między innymi dla dorosłych Ziemowita Szczęrka, Marię Janion, dla dzieci i młodzieży Piotra Sochę, Aleksandrę i Daniela Mizieleńskich. Za swój dotychczasowy dorobek został wyróżniony Nagrodą im. Karla Dedeciusa.

Ostatniego dnia warsztatów, w środę, 1 czerwca, studenci i studentki zaprezentowali swoje tłumaczenia wybranych listów Z. Herberta do K. Dedeciusa i omówili trudności z nimi związane. Okazało się, że wszystkie cztery grupy borykały z podobnymi problemami. Obejmowały one odcyfrowanie nieczytelnego pisma poety, zrozumienie kontekstu listów, prawidłowe oddanie w j. niemieckim kulturowo i historycznie specyficznych sformułowań, a także decyzje dotyczące tłumaczenia (lub nie) błędów stylistycznych w oryginale, wynikających z potoczności i spontaniczności.

Z podsumowania warsztatów, które odbyło się na zakończenie pobytu wynikało, że mimo kilku krytycznych uwag, studentki i studenci byli zadowoleni. Niektórzy nawet chętnie kontynuowaliby dyskusję i praktyczne zajęcia.

Dank des Projekts konnten die Teilnehmenden ihr Wissen im Bereich der interkulturellen Kommunikation im deutsch-polnischen Raum erweitern. Auch der überaus wichtige Austausch zwischen polnischen Germanist:innen und deutschen Polnist:innen konnte erneut vertieft werden. Dieser Austausch ist seit der ersten Auflage des Projekts 2015/2016 sehr fruchtbar und führt nicht nur zu Kooperationen auf didaktischer Ebene (koordinierte Seminare, gemeinsame Workshops), sondern hinterlässt auch deutliche Spuren in der Forschung (Konferenzen, Publikationen). Die an dem Projekt beteiligte Personen sind an einer Fortsetzung interessiert und dazu bereit, die Zusammenarbeit im Rahmen dieses Projektes fortzusetzen.

Dzięki projektowi jego uczestniczki i uczestnicy mogli poszerzyć swoją wiedzę w zakresie komunikacji międzykulturowej w obszarze polsko-niemieckim. Udało się również pogłębić niezwykle ważną wymianę pomiędzy polskimi germanistami/germanistkami i niemieckimi polonistami/polonistkami, która od pierwszej edycji projektu w 2015/2016 roku jest bardzo owocna i skutkuje nie tylko współpracą na poziomie dydaktycznym (skoordynowane seminaria, wspólne warsztaty), ale też naukowym (konferencje, publikacje). Optymizmem napawa fakt, że osoby zaangażowane w projekt są zainteresowane jego kontynuacją oraz deklarują udział w jego kolejnych edycjach.

Unterschätzte Kunst im Scheinwerferlicht
- Monika Muskała und Thomas Weiler berichten über ihre
preisgekrönte Übersetzungsarbeit*
(Frauke Adesiyan und Małgorzata Szajbel-Keck)

Monika Muskała und Thomas Weiler – beide mit dem Karl Dedecivs Preis 2019 für ihre Übersetzungen ausgezeichnet – waren am 31. Mai 2022 im Senatssaal der Viadrina zu Gast. Auf Einladung der Karl Dedecivs Stiftung sprachen sie über die Bedeutung des Preises und verdeutlichten die Herausforderungen von Literaturübersetzungen anhand ihrer Texte.

Übersetzerinnen und Übersetzer werden oft vergessen, wenn fremdsprachige Literatur – natürlich in ihrer Übersetzung – besprochen, rezensiert und ausgezeichnet wird. Und so war es das besondere Verdienst dieses von Dr. Birgit Kehl moderierten Gespräches, dass es Monika Muskała und Thomas Weiler Raum gab, eindrücklich verständlich zu machen, was es bedeutet, einen literarischen Text – sei es ein Kinderbuch oder ein zeitgenössisches Theaterstück – in eine andere Sprache zu übertragen.

Niedoceniona sztuka w świetle reflektorów
- Monika Muskała i Thomas Weiler opowiadają o nagrodzonej
pracy tłumacza

(Frauke Adesiyan i Małgorzata Szajbel-Keck,
tłum. M. Szajbel-Keck)

Karl-Dedecius-Preis

Monika Muskała i Thomas Weiler – oboje wyróżnieni Nagrodą im. Karla Dedeciusa w 2019 r. za swoje tłumaczenia literackie – gościli 31 maja 2022 r. w Sali Senackiej Uniwersytetu Europejskiego Viadrina. W trakcie spotkania goście Fundacji im. Karla Dedeciusa opowiadali o znaczeniu nagrody dla nich osobiście, a na podstawie swoich tekstów omawiali wyzwania związane z przekładem literackim.

Często zapomina się o tłumaczach i tłumaczkach, gdy literatura obcojęzyczna – oczywiście w jej przekładzie – jest dyskutowana, recenzowana i nagradzana. Dlatego też szczególną zasługą tego wieczoru i rozmowy moderowanej przez dr Birgit Krehl było to, że dały Monice Muskałe i Thomasowi Weilerowi możliwość wyjaśnienia, czym jest tłumaczenie tekstu literackiego na inny język – bez względu na to, czy będzie to książka dla dzieci, czy współczesna sztuka teatralna.

Thomas Weiler verdeutlichte anhand des von ihm übersetzten Kinderbuches „Bucheckern, Bernstein, Brausepulver – Die Danziger Kindheit von Günter Grass“ einige der Herausforderungen von Literaturübersetzungen. Die Autorin Elżbieta Pałasz erfindet darin eine Kindheit für den Weltliteraten und verwendet dafür Zitate, Personen und Motive aus Grass' Werk. „Die sind natürlich nicht markiert, das muss man einfach merken“, sagte Thomas Weiler und berichtete, wie er die Autorin in der Hoffnung kontaktierte, sie habe all die Zitate irgendwo gesammelt. „Als sie sagte, das habe sie nicht, wusste ich, was auf mich zukommt“, so der Übersetzer.

Von solchen „Kryptozitaten“ wusste auch Monika Muskała zu berichten. Als Beispiel für eine besonders herausfordernde Übersetzung hatte sie Elfriede Jelineks Drama „Rechnitz“ mitgebracht, das sie in einem Zeitraum von zehn Jahren aus dem Österreichischen ins Polnische übertragen hatte. Die Zitate von Friedrich Nietzsche und Hannah Arendt waren dabei nicht die größte Herausforderung. Der Text über ein bis heute ungeklärtes Massaker an jüdischen Zwangsarbeitern sei derart „ungeheuerlich, monströs und unberechenbar“, dass es ihr nicht möglich war, ohne Pausen an der Übersetzung zu arbeiten. „Das war die schwierigste Aufgabe in meinem Leben“, sagte Monika Muskała. „Was da in der Sprache passiert, kann man nur mit dem Bösen vergleichen, um das es geht.“

Der Karl Dedecius Preis, mit dem beide im Jahr 2019 für ihre Übersetzungen ausgezeichnet wurden, bedeutet für Monika Muskała und Thomas Weiler viel, wenn auch Unterschiedliches. So betonte Thomas Weiler, dass der Preis ihn besonders freue, weil damit seine Arbeit an Kinderliteratur gewürdigt werde, die „sonst oft unter dem Radar läuft“. Es sei aber keineswegs so, dass ihm „die Verlage die Bude einrennen“ würden. „Aber im Kollegenkreis ist das eine gewichtige Größe, da gibt es nichts Vergleichbares“, betonte er. Für Monika Muskała hatte der Preis auch einen praktischen Nutzen. Die gebürtige Polin und Wahl-Wienerin nutzte ihn für ihre Bewerbung, um die österreichische Staatsbürgerschaft aufgrund außerordentlicher Leistungen zu erhalten. Auf diese Weise habe sie nicht ihre polnische Staatsbürgerschaft ablegen müssen.

Thomas Weiler zilustrował niektóre wyzwania związane z przekładami literackimi na przykładzie książki dla dzieci „Trzy, dwa, raz – Günter Grass”, którą przetłumaczył na język niemiecki. Autorka Elżbieta Pałasz przedstawia w niej wymyślone przez siebie dzieciństwo pisarza, posługując się cytatami, postaciami i motywami z twórczości Grassa. „Oczywiście, że te fragmenty nie są oznaczone, trzeba je samemu zauważyć” – powiedział Thomas Weiler, relacjonując, jak skontaktował się z autorką w nadziei, że gdzieś zebrała wszystkie cytaty. „Kiedy powiedziała, że nie, wiedziałem, czego się spodziewać” – mówi tłumacz.

Monika Muskała również doświadczyła takich „kryptocytatów”. Jako przykład szczególnie trudnego przekładu przywiozła ze sobą dramat Elfriede Jelinek „Rechnitz”, który tłumaczyła przez dziesięć lat z austriackiego na polski. Cytaty z Friedricha Nietzschego i Hanny Arendt nie były przy tym największym wyzwaniem. Tekst o do dziś niewyjaśnionej masakrze żydowskich robotników przymusowych jest tak „oburzający, potworny i nieprzewidywalny”, że nie była w stanie pracować nad tłumaczeniem bez robienia przerw. „To było najtrudniejsze zadanie w moim życiu” – powiedziała Monika Muskała. „To, co dzieje się tam w języku, można porównać tylko do zła, o którym jest mowa”.

Nagroda im. Karla Dedeciusa, którą oboje otrzymali za tłumaczenia w 2019 r., ma dla Moniki Muskały i Thomasa Weilera ogromne znaczenie, choć w różny sposób. Thomas Weiler podkreślił, że był szczególnie zadowolony z nagrody, ponieważ doceniono jego pracę nad literaturą dziecięcą, która „zazwyczaj jest niezauważana”. Jednak bynajmniej nie jest tak, że teraz wydawcy „pchają się do niego drzwiami i oknami”. „Jest to jednak ważne wyróżnienie wśród tłumaczy, nie ma nic porównywalnego” – podkreślił. Dla Moniki Muskały nagroda miała z kolei praktyczne zastosowanie. Urodzona w Polsce i mieszkająca z wyboru w Wiedniu tłumaczka, wykorzystywała ją do ubiegania się o obywatelstwo austriackie na podstawie niezwykłych osiągnięć. W ten sposób nie musiała rezygnować z polskiego obywatelstwa.

Das Gespräch wurde von der Karl Dedecius Stiftung in Kooperation mit dem Zentrum für Interdisziplinäre Polenstudien der Viadrina und dem Deutschen Polen-Institut, mit finanzieller Unterstützung der Marion Dönhoff Stiftung und der Robert Bosch Stiftung organisiert. Es fand im Rahmen des Workshops „Literaturübersetzung im deutsch-polnischen Kulturdialog – Zbigniew Herbert in deutscher Übersetzung“ statt und wurde auch von vielen Studierenden verfolgt. Am Vormittag vor dem Gespräch hatten sie sich mit Monika Muskała und Thomas Weiler über verschiedene Aspekte des Übersetzens ausgetauscht.

*Der Beitrag erschien in dem Viadrina-Logbuch am 20.06.2022, <https://www.europa-uni.de/de/struktur/unileitung/pressestelle/viadrina-logbuch/uni-leben/20220620-dedecius-preistraeger/Galerie/index.html>

Rozmowę zorganizowała Fundacja im. Karla Dedeciusa we współpracy z Centrum Interdyscyplinarnych Studiów o Polsce na Uniwersytecie Europejskim Viadrina oraz Niemieckim Instytutem Spraw Polskich, przy wsparciu finansowym Fundacji Marion Dönhoff i Fundacji Roberta Boscha. Spotkanie odbyło się w ramach warsztatów „Tłumaczenie literatury w polsko-niemieckim dialogu kulturowym – Zbigniew Herbert w tłumaczeniu na język niemiecki”, w których wzięli udział polscy i niemieccy studenci i studentki. Przed wieczorną rozmową studenci mieli okazję porozmawiać o różnych aspektach przekładu z Moniką Muskałą i Thomasem Weilerem na kilkunastu godzinnych praktycznych warsztatach.

*Sprawozdanie ukazało się w Dzienniku Viadriny, 20.06.2022 r., <https://www.europa-uni.de/de/struktur/unileitung/pressestelle/viadrinalogbuch/uni-leben/20220620-dedecius-preistraeger/Galerie/index.html>

Studentische Übersetzungen der vier Briefe von Zbigniew Herbert an Karl Dedecius

THEORETISCHE GRUNDLAGEN
ZU UNSERER ARBEIT MIT DER
KORRESPONDENZ ZWISCHEN
HERBERT UND DEDECIOUS

Das Projekt:
Karl Dedecius

Studenckie tłumaczenia listów Zbigniewa Herberta do Karla Dedeciusa

Tandem „Herbert und sein Dichterwerkstatt“
Ludwig-Maximilians-Universität München
Universität Wrocław

Liebster Karol,

vor allem Dir aber auch deiner ganzen Familie sende ich wie immer meine verspäteten, aber herzlichsten Neujahrsgrüße – Gesundheit, Ruhe und alles Gute.

Ich freue mich, dass wir uns wieder sehen werden, wenn auch nur kurz. Ich werde an dem von dir festgelegten Ort erscheinen. Manchmal vermisste ich es sehr, dass du ein Auge auf mich hast, auf meine Schriften und die Zwiespalte, mit denen ich nun alleine zurechtkommen muss. Doch das muss jeder.

Ich komme gerade zurück vom Radio, wo mich eine Journalistin aus Finnland interviewte (wenn sie wenigstens hübsch gewesen wäre – aber nein, dafür hartnäckig). Sie stellte mir tiefgründige Fragen über das Leben, die Politik, die Liebe und die Poesie, und ich verlor und verstrickte mich in meinen Ausführungen.

Nein, ich kann nicht sagen, dass ich essenzielle Fragen anstößig oder sinnlos finde; aber manchmal weiß ich es nicht und suche nach Antworten. Aber die Leute sind dann enttäuscht und denken, dass derjenige, der ein paar Gedichte geschrieben hat, ein Psychoanalytiker der Kollektivängste sein sollte.

Es kommt mir nicht so vor, dass das, was der Mensch von sich selbst und von dem, was er tut, hält, das Richtigste und Kompetenteste ist. Beim Schreiben stellt sich der Mensch so dar, wie er gerne wäre, und nicht so, wie er ist. Eine Art persönliches Ideal, das nicht immer viel mit der Alltagspersönlichkeit zu tun hat.

Tandem „Herbert i jego twórczość poetycka”
Uniwersytet im. Ludwika i Maksymiliana w Monachium
Uniwersytet Wrocławski

Kochany Kosku,

przedeszytykiem dla Ciebie i całej Trójki, bierzmy sobie
zwykle spóźnione ale najbardziej miłe życzenia Nowo-Rocznego
zdrowia, spokoju i pomysłowości.

Chętnie się zobaczymy się bawąc na kwaterze. Zgarnij się
do miejsca które uznasz.

Bardzo brakuje ci czasem Twojego wprzeżenia na mnie: moje
pupierki i wztekli z którymś tytułem sobie komemu dawać
radę. Ale tak musi być.

Właściwie właśnie z radia podjęła przestępczość mnie
dramatycznie z Finlandią (żeby chociaż radno - ale nie,
że to uparte). Zdarzała się także przy okazji o życiu,
o polityce, o miłości i poezji o ja się wtem: płatkiem
w zegarniaku.

Na nie mogę powiedzieć żebym uważał przytania istotnie za
nieprzyzwoite czy pozabawione sercem; ale czasem (zerno) wtedy
sam nie wiem: szukam odpowiedzi. Ale ludzie są, są -
dzeni i uważają że ten który napisat porównały powinien
być psychoanalitykiem zbiorowych niepokojów.

Nie wydaje mi się także, że to co użłonek sadzi o sobie
sąmy: o ten co sobie było najbardziej i najbardziej
konkretnie. W piśmie użłonek realizuje siebie takim
jakim chciałby być a nie takim jakim jest. Coś

Jetzt wirst Du verstehen, worauf ich hinauswill: Ich werde mich unter Schweiß bemühen dir Material über mich zukommen zu lassen, das so wahr und authentisch wie möglich ist. Aber ich werde es versuchen.

Ich hoffe, Du bist besonnen ins neue Jahr gestartet: ohne dich zu überanstrengen, was ich dir aufrichtig wünsche.

Ich beende diesen Brief jetzt. Für deine Familie und Dich, geliebter Karol: viel Liebe und auf baldiges Wiedersehen.

*Dein
Zbigniew*

Auch Kasia schließt sich an.

w lodzynie o osobistego ideału, który mi zawsze
ma wiele wspólnego z codziennym odczuciem.

Tęż rozumiesz do czego zmierzam: bądź mi bardzo
paci zbyś dokłosać i moieniu o sobie który byłby
w maksymalnym stopniu prawdziwy i autentyczny.
Ale spójrz.

Man nadzieję że rozpoznaś mój rok strategiczny:
bez przeproszenia tu jest ci miejsce 3000.

Tęż mi hołd dla Rodziny Twojej: kibiłkowy
Wskazania i do zabiegania

kana dotęsa ki tibi.

Zu dieser Übersetzung, aus dem Bericht über die Diskussion der Übersetzungsherausforderungen (verfasst von den Studierenden der Universität Szczecin und der Universität Greifswald):

Gruppe Wrocław - München: „Theoretische Grundlagen zur Arbeit mit der Korrespondenz zwischen Herbert und Dedecius“

Translationsprozess:

Übersetzung sollte dem Zieltext angemessen sein. Der Translationsakt sollte prozessorientiert sein. Kenntnisse der Translationstechniken sind Voraussetzung für Translationsstrategien. Strategien und verwendete Techniken während der Übersetzung: Ausgangstext kennenlernen, welche kommunikative Funktion hat dieser. Produzent des Translationstextes ist wichtig sowie die Rolle des Translators. Rezipient/ Adressat des Textes sind alle, die Interesse am Text haben.

Übersetzungsprobleme:

Textform: hier das Medium „Brief“ ist problematisch, weil dieses immer im Kontext zu betrachten ist. Bei Z. Herbert ist der Kontext nicht immer ersichtlich (z.B. Datumsangabe fehlt, die W-Fragen sind nicht ohne Vorwissen beantwortbar etc.). Schwierigkeiten der Übersetzung des verschriebenen Briefes von Z. Herbert waren, z.B.:

- „kochany Karolu“ (mein lieber Karl, liebster Karl, lieber Karl?)
- „Karol“ übernehmen oder ins Deutsche als “Karl” setzen?
- „życzenia noworoczne”: zdrowia, spokoju i pomyślności (Gesundheit, Frieden und Erfolg oder Gesundheit, Ruhm und Erfolg?)
- „brak mi czasu mojego spojrzenia na nie” (es ist nicht eindeutig auf was sich der Pronomen “nie” richtet)
- „mam nadzieję, że rozpocząłeś nowy rok statecznie” („statecznie“ übersetzt als „stabil“ ist im Deutschen ein Ausdruck aus der Jugendsprache und passt hier nicht in den Kontext).

Problematisch war auch der Mangel an Interpunktion.

Fragment ze sprawozdania z dyskusji o pracy nad tym tłumaczeniem (spisanego przez studentów z Uniwersytetu Szczecińskiego i Uniwersytetu w Greifswaldzie):

Grupa Wrocław - Monachium: „Teoretyczne podstawy pracy z korespondencją między Herbertem a Dedeciušem”

Proces tłumaczenia:

Tłumaczenie powinno być adekwatne do tekstu docelowego. Akt tłumaczenia powinien być zorientowany na proces. Znajomość technik tłumaczeniowych jest warunkiem wstępnym dla strategii tłumaczeniowych. Zastosowane strategie i techniki podczas tłumaczenia: zapoznanie się z tekstem źródłowym, jaką funkcję komunikacyjną pełni tekst. Producent tekstu tłumaczenia jest ważny. Ważna też jest rola tłumacza. Odbiorcą/adresatem tekstu jest każdy nim zainteresowany.

Problemy tłumaczeniowe:

Forma tekstu: tutaj środkiem przekazu jest „list”, który zawsze należy rozpatrywać w kontekście. W przypadku Z. Herberta kontekst nie zawsze jest oczywisty (np. brakuje daty, na pytania kto, gdzie, kogo itd. nie można odpowiedzieć bez szerszej wiedzy itp.). Trudności w tłumaczeniu zadanego listu Z. Herberta to np.:

- „kochany Karolu” (mein lieber Karl, lieber Karl, lieber Karl?)
- zaadoptować „Karol” czy przenieść na j. niemiecki jako „Karl”?
- „życzenia noworoczne”: zdrowia, spokoju i pomyślności (Gesundheit, Frieden und Erfolg oder Gesundheit, Ruhm und Erfolg?)
- „brak mi czasu mojego spojrzenia na nie” (nie jest jasne, do kogo/czego odnosi się zaimek „nie”)
- „mam nadzieję, że rozpocząłeś nowy rok statecznie” („statecznie” przetłumaczone na j. niemiecki jako „stabil” jest wyrazem z języka młodzieżowego i tutaj nie pasuje do kontekstu).

Problematyczny był też brak interpunkcji.

Tandem „Der Dichter und sein Übersetzer – Zbigniew Herbert und Karl Dedecius“

Europa-Universität Viadrina in Frankfurt (Oder)

Universität Łódź

London, 1.5.1963

Sehr geehrter und lieber Herr Dedecius,

Ich entschuldige mich sehr [,] dass ich so lange kein Lebenszeichen von mir gegeben [,] aber seit einigen Wochen bin ich außerhalb der Volksheimat. Den Reisepass habe ich wie bei uns gewöhnlich eine drei viertel Stunde vor der Abreise erhalten, nach ziemlich langer und ermüdender Anstrengung. Deshalb war diese ganze Eskapade eine einzige große Improvisation und ein Zerren an den Nerven. Jetzt genieße ich die englische Ruhe in vollen Zügen und selbst Der unaufhörliche Regen scheint mir etwas Schönes zu sein.

Es tut mir ungeheuerlich leid, dass unsere Korrespondenz meinetwegen unterbrochen wurde, aber ich denke, dass ich Ihnen jetzt viel öfter und freier schreiben kann. Im letzten Moment habe ich vergessen, die für Sie vorbereitete Presseauschnitte und Rezensionen meiner Bücher, mitzunehmen. Sollten Sie dennoch diese benötigen, kann ich sie durch einen Freund in Warschau besorgen. Lassen Sie mich bitte wissen. Meine Adresse – Postfach (da ich meinen Aufenthaltsort in London oft wechsle und ein wenig in England herumreise) lautet Z[.] Herbert c/o Zbigniew CZAJKOWSKI· 40, CROWSHOTT·AVENUE ·STANMORE · MIDDLESEX · ENGLAND. Dies ist die Adresse meiner Freunde, die mir Korrespondenz übermitteln.

Ich habe Ihnen nie geschrieben, wie dankbar ich Ihnen für Ihre Mühe bin, meine Gedichte zu übersetzen. Ich habe eine ganze Reihe Übersetzungen ins Englische und vielleicht wird eine Auswahl meiner Werke hier erscheinen, aber Sie sind und bleiben für mich ein idealer Übersetzer-Dichter. Ich schreibe das alles, um nicht mit neuen Überlegungen in die Gunst zu kommen. Sie haben viel getan, um uns in Deutschland bekannt zu machen und das alles unter schwierigen Umständen, da der Kommunikationsfaden immer wieder reißt. [Und zwar] nicht nur wegen der furchtbaren Bürokratie, sondern auch wegen der fehlenden Zuverlässigkeit der Autoren selbst Ich sage, weil ich selbst traurig und schuldig bin.“

Tandem „Poeta i jego tłumacz - Zbigniew Herbert i Karl Dedecius”
Uniwersytet Europejski Viadrina we Frankfurcie nad Odrą
Uniwersytet Łódzki

Łódź, 1. 10. 63

Szanowny: Drogi Tanie,

przepraszam bardzo że tak długo nie dostałem znowu znowu ale od kilku tygodni jestem poza ojczystymi łukami. Rozsypani jak to zwykle u nas bywa dostatan na trzy kwadrans przed wyjściem, po doświadczeniach: miejscami stonami to dlatego cała ta eskapada była jedną wielką niepowodzeniem. Szarpaniem nerwów. Teraz u pełni rozrywki anielskiego spokoju i nawet nieważny deszcz wydaje mi się czymś pięknym.

Ogromnie przyleciał mi ostatnia korespondencja twoja z moim, uśmiechnięto, ale sadzę że teraz będę miał do samej piśmiźni znaczne osiągnięcia i swobodnie. W ostatniej chwili zapomniałem zabrać przygotowane dla samej wianki pasowej: recenzje z moich książek, ale jeśli to konieczne mogę to zabrać pisząc do kogoś z przyciętym u Warszawy. Bardzo proszę o informację w tej sprawie. Mój adres - Skrzynka pocztowa (bo często zmieniają u Londynie miejsce pobytu): 6045 10128 po Anglii) brytani Z Herbert c/o Zbigniew (ZAJKOWSKI, 40, CROWSHOTT AVENUE STAMMORE, MIDDLESEX, ENGLAND). Jest to adres moich przyjaciół którzy, przechodząc w korespondencje.

Niech Ci nie piszę jak bardzo wdzięczny jestem Ci za trud przekładania moich wierszy. Mam sporo przekładów w angielski: może wchodzi się tutaj, wyczer moich utworów, ale są też i pozostanie ~~naprawdę~~ dla mi idealnym tłumaczem - poetą. Proszę to wszystko mi dlatego aby mi Ciebie o nowe osiągnięcia. Zrobił Ci bardzo wiele żebyś nas poznał w Niemczech; to u ciężki warunkach gdyś nas poznał i porozumienie się rwał. Nie tylko z powodu koczowniczości, ale nieodolnie samych autorów. „Mójś baw śmiały i sam pełen winy”

Zobacz u Anglii materiały do nowej książki: szkielet o zachodnio-europejskiej cywilizacji. Będzie to jakby doświadczenie, Barbara, w „Odrodzenie” książki to interesował się p. Geisshauer, ale mi wprost niezrozumiał mi kontaktów z czasem jako pobyt u Warszawy. Teraz jest jedna izba na która znowu.

Ich sammle in England Materialien für ein neues Skizzenbuch über die westeuropäische Zivilisation. Es wird eine Art Fortsetzung meines „Der Barbar im Garten“ sein. Herr Geisenheimer interessierte sich für dieses Buch, aber ich konnte während seines Aufenthalts in Warschau keinen Kontakt zu ihm herstellen. Eine weitere verpuffte Chance.

Ich sitze oft in der Bibliothek des Britischen Museums, wo Karl Marx das bedrohliche „Kapital“ geschrieben hatte, und beschäftige mich mit den Kelten. Ich mag die Geschichte der ausgerotteten Völker sehr. Ich habe kein polnisches Stipendium; das Ford-Stipendium, das ich vor zwei Jahren erhalten habe, kann ich nicht annehmen, weil die Stiftung die offiziellen Kontakte zu Polen abgebrochen hat. Dies alles schreibe ich nur zu Ihrer Information, ohne mich zu beschweren oder mich zu beklagen. Letztendlich habe ich mich für diese Situation entschieden. Für Unabhängigkeit zahlt man immer und überall. Meine Hörspiele liefen auf BBC. Ich habe ein wenig Geld und kann vergleichsweise ruhig arbeiten sowie nicht mehr so hysterisch sein als zuvor in Warschau.

Nun habe ich Ihnen mein ganzes Herz ausgeschüttet; jetzt ist es an der Zeit aufzuhören. England bringt mir Zurückhaltung bei.

Ich wäre Ihnen sehr dankbar über Sie einige Worte zu hören.

Ich grüße Sie herzlich und drücke Ihre Hand.

Zbigniew Herbert

P.S. Ich habe gute Kontakte zu englischen Intellektuellen. Sie sind sehr freundlich aber ihre Ansichten, vor allem die der Linken, sind ärgerlich für diejenigen die die „Maschine“ kennen. Und diese Verehrung Russlands basiert auf völliger Ignoranz und Verblendung durch Jewtuschenko. Meine Versuche es zu erklären bleiben erfolglos.

Nichts – nur Schmerz und Trauer und Hexerei und Unbewusstsein und Verlust / So ist die Welt die böse Welt gibt es denn keine andere. Leśmian

Hinzu kommt meine eingebilddete Gewissheit, dass ich weiß und verstehe, worum es geht. Auf der einen und auf der anderen Seite.

Auf einen Vodka würde ich mich mit Ihnen treffen.

Herzlich grüßt Sie

Herbert

Siedzę w bibliotece British Museum tam edytor David Marx ~~napisał~~ prosił
„Kapitał” i zajmuję się ciekawymi. Bardzo lubię dwie nowości wstępnych.
Nie mam jednak polskiej stypendii; stypendium Forde które otrzymałem
dwa lata temu mi mogło przynieść edytor Fundacji ta zleciła oficjalne kontakty
z Polską, więc to wszystko tylko dla Pana informacji. Bez zalewność się
nawiedzanie. Ostrożnie to ja wzbudzić tą sytuację. Za niezgodności pisać
zawsze i wysłuchać.

W BBC są moje składowe. Mam tutaj pomysły i mogę uzgodnić
spokojnie pracownicy z dobrych na perspektywę moich historycznych widać jak
będzie w Warszawie.

Na pewno jestem Panu cenniejszy; czas więc poświęcić. Anglia wciąż
mnie powściągliwości.

Był Pan bardzo wdzięczny za parę słów o sobie
Serdecznie Pana pozdrawiam: doświadczenia

Milipius Herbert

P.S. Mam dobre kontakty z intelektualistami angielskimi. Bardzo się miło
do nich połączyłem zwrócić. Tzw. lewicę się demagogia dla tych
którzy znają Machine. To wielbienie dla Rosji oparte na
kompleksach i ignorancji i zachęcają do Totalizacji. Groźna Thomasse
ale nie wiodły.

Nie tylko był i zół i umk. nieśmiałości. Zostało

Także to świat niedobry świat wielki i inne nie ma świat ^{całkowicie}

W dodatku to moje zrozumienie przeszłości, że wień i rozumieć
o co chodzi. Po której - podunkowanie.

Był to wódek by z Panem poznać

Serdeczności: ulofon
Herbert

Zu dieser Übersetzung, aus dem Bericht über die Diskussion der Übersetzungsherausforderungen (verfasst von den Studierenden der Universität Szczecin und der Universität Greifswald):

Gruppe Łódź – Frankfurt/Oder: „Brief vom 01.05.1963 in London“

Z. Herbert hat eigene Wortkreationen, z.B. „nazwierzalem się“, die fast unübersetzbar sind oder aufwendig umschrieben werden müssen. Verwendung von Zitaten hat Z. Herbert abgewandelt aufgeschrieben, z.B. „machine“ russisches Wort oder ein Zitat von B. Leśmian. Sollman die Interjektion „ej“ stehen lassen?

Sprachkulturelle Schwierigkeiten: „Volksheimat“ als Übersetzung diskutabel, vielleicht stattdessen „volksrepublikanisches Vaterland“.

Grundsatzfrage: Wie stark ist die dichterische Ausdruckskraft beim Übersetzen zu berücksichtigen?

Fragment ze sprawozdania z dyskusji o pracy nad tym tłumaczeniem (spisanego przez studentów z Uniwersytetu Szczecińskiego i Uniwersytetu w Greifswaldzie):

Grupa Łódź – Frankfurt/Oder: „List z 01.05.1963 napisany w Londynie”

Z. Herbert ma swoje własne twory słowne, np. "nazwierałem się", których prawie nie da się przetłumaczyć lub trzeba je kunsztownie opisać lub sparafrazować. Cytaty użyte przez Zbigniewa Herberta zapisywane były przez niego w zmienionej formie, np. „machine” słowo rosyjskie lub cytat z B. Leśmiana. Czy zostawić wtrącenie „ej”?

Trudności językowo-kulturowe: „ojczyzna ludowa” – „Volksheimat” jako tłumaczenie dyskusyjne, może zamiast tego „volksrepublikanisches Vaterland”?

Pytanie ogólne: W jakim stopniu ekspresyjność poetycka powinna być brana pod uwagę przy tłumaczeniu?

Tandem „Zbigniew Herbert in deutscher Übersetzung“

Universität Potsdam

Adam-Mickiewicz-Universität in Poznań

London 18. IX. 63

Sehr geehrter und lieber Herr,

ich bin Ihnen aufrichtig dankbar für diesen freundlichen und lieben Brief, welcher das Herz des Exilanten erwärmt und es mit dem Glauben an die Menschlichkeit tränkt. Die Übersetzungen Leśmians sind hervorragend – ich gratuliere Ihnen herzlich. Eigentlich keine Übersetzungen, sondern Nachdichtung – ist es nicht so. (sic) Gute Übersetzer gibt es auf der Welt weniger als gute Schriftsteller und Sie gehören zu den wenigen Guten.

Irgendwie schreibt man mir aus Polen nicht - haben sie Angst - weiß der Teufel wovon, traurig ist es trotzdem. Mir ist eine Verlängerung des Visums um drei Monate gelungen, ich werde England etwa Mitte Dezember verlassen, dann wahrscheinlich nach Paris – danach nach Italien. Ich lese gerade Montaigne und Goethe (ihre italienischen Wanderungen) sehr interessant und vielleicht entsteht dadurch eine Skizze, eine quasi wissenschaftliche „Einführung in die Theorie des Reisens“.

Unser Staatsorgan (Trybuna Ludu) tadelte mich für „Ein Barbar in einem Garten“ dass es Kekse backen sei, wenn wir Vollkornbrot bräuchten. Ich hielt mich nie für einen Ästheten und Narzissten, aber wie soll ich es den Dummköpfen erklären.

Bezüglich Ihrer Ankunft in Polen habe ich folgenden Vorschlag. Ich bin Eigentümer eines Junggesellen-Zimmers^{s)} in der Świerczewski Straße 95/99 Nummer 108 und würde mich freuen, es Ihnen für die Dauer Ihres Aufenthalts in Warschau abzutreten. Die Unordnung dort ist außerirdisch, aber es ist ruhig und sicherlich bequem. Nur der Ofen im Bad ist kaputt. Aber es gibt einen Gaskocher auf dem Flur, auf dem man brutzeln kann. Es gibt kein Telefon, somit auch keine Wanzen. Sie sind herzlich eingeladen, und wenn Sie damit einverstanden sind, werde ich meinen Freunden schreiben, damit sie den Schlüssel besorgen, den meine Nachbarin, Frau Tatko, verwaltet.

Während Ihres Aufenthalts bei mir können Sie sich die Rezensionen ansehen, die ich im Bücherregal neben dem Sofa aufbewahre. Falls sie früher benötigt werden, könnte ich sie irgendwie holen, aber es besteht das Risiko, dass sie nicht ankommen. Fühlen Sie sich schon bitte als Gast des Altgesellen-Zimmers im 6. Stock mit wunderschönem Blick auf den Kultur- und Kunstpalast.

Tandem „Zbigniew Herbert w niemieckim tłumaczeniu”
Uniwersytet w Poczdamie
Uniwersytet im. A. Mickiewicza w Poznaniu

Szanowny i Drogi Romie

London 18. X. 63

Jestem Panu niezwykle wdzięczny za listy miłe i dobre, list który otrzymałem serce uszczęśliwił.
Wspomniłem serce moje w kochaniu. Przekłady leżące inne - prostejście serdecznie proszę.
Włoszanie nie przekładają a wochdichtung - czy nie tak. Dobrze tłumaczy, jest to śmiało
mniej niż dobrze piszący a Pan należy do wybitnych.

„Jakoś do mnie z Polski nie przyjdzie - boję się, że co - daleko więcej, przyjdzie do Jędraka. Udato
mi się zatęskniłem przekazać mi, o tym, muszę, wsiadać mi z Anglii około połowy grudnia
przypadkowo do Londynu - poleć do Włoch. Głównie też Montaigne'a i Pecheta (ich
Włochów porównanie) bardzo ciekawe i może z tego moim językiem, który w końcu, wstąpię
do teorii poddoby”

Nawet nie wiem, czy Pan (Tymon lub) wspominał za „Barbary” w „opisach” że „odczyt” to
„odczytanie” wspaniale widać, edy. na trzebie, wspaniale. Należy mi uwaga
by za etety i muzykę, ale jak to wspaniale dźwiękiem.

Wzrost z Pana przyszedł do Polski nam koleś poproszę. Obyż jestem posiada-
ć pan polski niestrudzenie, ul. Świerzejskiej 85/99-108 i chętnie bym Pa
odstąpił na czas polski w Warszawie. Bardzo tam kosmiczny, ale spoki
- pawa widać. Tytuł piękny w formie nie zepsuł. Za to w Londynie jest
kuchnia gazowa na kłosa, można sobie pomóc. Telefon mi na polskiem
tęż mi. Serdecznie zapraszam o jeśli się Pan zgodzi, napiszę do przyjaciół
żeby, załatwić sprawę kłosa, który dźwięk mała sześcianka p. Tatko.

W czasie polski u mnie mieliby Pan przejść recenzje które przechwyć na
polce z książkami jako tapczanem. Pódy były one potrzebne, wspaniale, mieliby je
jaśni ścisnąć ale jest ryzyko że nie dojdą. Niech się więc już posłać słowanków.
Śliczo pokój na to pięknie z przepięknym wdziękiem na talerz kulinarny, kłosa.

Do miłego, pisanego, wspaniale w 1837 roku Bryona, że proszę Pa, aby był listem mi
ożymowić mi miłe książki. Należy mi nie dowiedzieć, zachęcają, przelatem Pa tydziele, czy
to Barbarycie interesnie na co mi odpowiedział. Jeśli jest Pan tak dobry, zechce
mi Pan zapisać umieszczenie tej książki w wspaniałym porządku, nie będzie wydawać, nie będę
bezsenne wdzięczny i zobowiązany. Niech dźwięk w moim imieniu, Tęczy z podziwieniem podpis xx)

Pa kosmicznym, lecie zainicjowało nad Wyspą Słońca i wspaniale ozdobić z zachwytu. Usp-
dytem sobie dźwięk, znowu, znowu przysięgam, mały przysięgam, po obliczeniach Londynu.

Anglia wspaniale jest piękna. Będę o mi, przytę z kęty, może, chociaż to mi nie będzie
podobno, nie będzie, kłosa.

Wbrew rozpamiętnionym opiniom Anglii to Panie, schłubi i chętnie. Rozjesszcie zachwyceni

x) zjaw. kłosa, kłosa z kłosa kłosa

xx) mi mi, kłosa, kłosa, kłosa. Tak mi mi, kłosa, kłosa, kłosa, kłosa, kłosa.

Ich habe schon an Mister Geisenheimer in Byrons Sprache geschrieben, dass ich ihn bitte, dass er sich freundlicherweise nicht mit meinem Buch befasst. Ich gab ihm nie die Option, ich hatte ihn nur gefragt, ob ihn „Barbarzyńca“ interessiert, worauf er nicht antwortete. Wenn Sie so gut wären und das Büchlein an einen Verlag Ihrer Wahl übergeben könnten, wäre ich Ihnen aufrichtig dankbar und verpflichtet. Bitte handeln Sie in meinem Namen, einschließlich des Fälschens einer Unterschrift.^{xx)}

Nach dem furchtbaren Sommer schien die Sonne über der Insel und die Inselbewohner wurden vor Freude verrückt. Dank meiner motorisierten Freunde unternahm ich eine kleine Rundfahrt in der Gegend Londons. England ist wirklich schön. Ich werde darüber sentimental schreiben, obwohl es den Neandertalern nicht gefallen wird.

Entgegen der geläufigen Meinung sind englische Frauen hübsch, gepflegt und bereitwillig. Nochmal habe ich tief über die Geheimnisse der Päderastie nachgedacht. Diese Kommunistische Internationale ist hier sehr stark und einflussreich. Und fast so zahlreich wie die Linken, die Bewunderer Jewtuschenkos und die Befürworter der staatlichen Kulturförderung. Ich komme mir sehr dumm vor, wenn ich im Heimatland der Liberalen erklären muss, dass niemand gezwungen werden sollte, Shakespeare zu sehen. Und dass der Staat, der gibt - verlangt.

Ich schreibe das alles, weil heute die Sonne nicht mehr scheint und ich diesen Skeptiker Montaigne gelesen habe, der nach einigen Experten zufolge eine Reise nach Italien unternahm, nicht um sich für römische Steine zu begeistern, sondern um vor seiner Ehefrau zu entfliehen und um sein Steinleiden zu heilen (ich habe noch nicht überprüft, ob es sich um Nieren- oder Gallensteine handelt).

Ich grüße Sie sehr herzlich mit einem freundlichen Händedruck.

Ich hoffe auf ein paar Worte von Ihnen und wünsche einen heiteren Herbst.

Zbigniew Herbert

P.S. Ich bin sehr traurig und betrinke mich heute vielleicht. Es ist schade, dass Sie so weit weg sind.

Ich hänge liebevolle Herzlichkeiten an.

x) die sog „kawalerka“ oder aus dem Französischen garsoniera,

xx) ich weiß nicht, wie das Formale aussieht. Wenn ich so etwas machen soll, bekomme ich Panik.

Plebisk nad brzoźnym pederalem jako takiej. To międzynarodowe już tutaj, bardzo silna i wpływowa. I prawie tak liczna jak lewicowy, administratorzy, Jędrzejewski i zwolennicy finansowanie kultury przez państwo. Jest mi bardzo bluzie kiedy w oizwizmie libelator muryz tłumaczy, że mi nalezy, wcholo zmuszaci do ogladania Shakespear'a. I że postawilabre dorę - umowa.

Finis to uszytko dlatego że dyktu, by mi świeci słowa: konstatem by tego sceptyka Montaigne'a, który według opinii niektórych znaczący przedniwzrost podroz do Italii mi po to aby zachwycaci się uryzuchini kamieniom, ale ucieci od zony oraz wleceści by z fruchtacy do kamicy (mi spawzyciem porzyci uryz, uerlowaci uryz, uerlowaci)

Bardzo zdecydynie łona porzyciam
i doli łichan

Finis o porz słow odpowiedzi i zryzss porzyciam, jencem

M. J. H. H. H.

P.S. Bardzo mi smutno: dlatego mi dnie zolozę. Bykoda że już łon łole duleko
Zaryznie łideczynaci

Zu dieser Übersetzung, aus dem Bericht über die Diskussion der Übersetzungsherausforderungen (verfasst von den Studierenden der Universität Szczecin und der Universität Greifswald):

Gruppe Potsdam-Poznań: „Brief vom 18.10.1963 in London“

Allgemeine Frage: Soll wortgetreue Übersetzung stattfinden oder soll der Sinnübertragen werden?

Die Schrift von Z. Herbert ist schlecht lesbar.

Schwierigkeiten der Übersetzung, z.B.

- „peregrynacja“ (Pilgerreisen oder Wanderungen?)
  - „szanowny i drogi panie“ (Kann es so gedeutet werden, dass aus dieser Anrede eine freundschaftliche Beziehung zu entnehmen ist?)
  - „pluskwa“ (Wanzen, im übertragenen Sinn als Abhörorgan zu verstehen?)
  - „pozdrawiam serdecznie i dłonie ściskam“ (Ich grüße Sie freundlich mit einem freundlichen Händedruck?)
  - „bardzo mi smutno i dziś się zaleję“ (mir ist es traurig zumute und ich werde mich heute besaufen?).
-
-

Fragment ze sprawozdania z dyskusji o pracy nad tym tłumaczeniem (spisanego przez studentów z Uniwersytetu Szczecińskiego i Uniwersytetu w Greifswaldzie):

Grupa Poczdam-Poznań: „List z 18.10.1963 napisany w Londynie”

Pytanie ogólne: Czy tłumaczenie powinno być dosłowne, czy też należy tłumaczyć znaczenie/sens?

Pisownia Z. Herberta jest nieczytelna.

Trudności w tłumaczeniu, np.

- „peregrynacja” (pielgrzymka czy wędrówka?)
- „szanowny i drogi panie” (Czy można to interpretować w taki sposób, że z tej formy zwracania się do siebie można wywnioskować przyjacielskie relacje?)
- „pluskwa” (Pluskwy, mówiąc obrazowo, jako urządzenie do podsłuchiwania?)
- „pozdrawiam serdecznie i dłonie ściskam” (Pozdrawiam Cię uprzejmym uściskiem dłoni?)
- „bardzo mi smutno i dziś się zaleję” (Jest mi smutno i zamierzam się dziś upić?).

Tandem „I-czynniki tłumaczenia literackiego w twórczości Herberta”
Uniwersytet w Greifswaldzie
Uniwersytet Szczeciński

Tandem „I-Faktoren der literarischen Übersetzung im Herberts Werk“
Universität Greifswald
Universität Szczecin

Berlin, 21.12.1968

Lieber Karl,

die letzten Weihnachten hab´ ich in deinem Hause verbracht, du hast mich beschenkt, du hast mich erwärmt, mir ging es gut. Bald feiern wir Weihnachten in unserem unsteten Haus, aber nicht im Zelt, also wird es sowohl einen Weihnachtsbaum (auf den sich am meisten die kindliche Kasia freut) als auch polnischen Borschtsch und Fisch geben. Wir werden auch Kolenden singen. Wenn wir die Kerzen am Weihnachtsbaum anzünden, werden wir sicher herzlichst an dich, an euch, denken.

In letzter Zeit habe ich wohl nicht schlecht gearbeitet. Herr Cogito hat etwas an Gewicht zugenommen und ist kein schrecklich hilfloses Kind mehr. Ich werde das durchziehen. Ich habe mit Herrn Hartung gesprochen, er hat den Druck neuer Gedichte vorgeschlagen. Ich sagte, dass sich dort etwas ansammelt. Die Neue Rundschau kommt regelmäßig raus das heißt nicht zu oft also gibt es keine Eile.

Ich habe den Entwurf von Wilhelm der Eroberer aufgebessert. Bald werde ich Kasia die bereits geschriebenen Fragmente diktieren. Wenn´s gut geht, wird das neue Buch mit den Entwürfen für den Czytelnik-Verlag im Frühling fertig sein. Da werden noch einige unübersetzte Skizzen hinzukommen, es lässt sich schon etwas zusammenkleistern, also ich meine, für den nächsten Suhrkamp-Band. Wie du siehst, bin ich gesetzter geworden, ich plane und denke an die Zukunft.

Tandem „I-czynniki tłumaczenia literackiego w twórczości Herberta”
Uniwersytet w Greifswaldzie
Uniwersytet Szczeciński

Balt. 21. X. 748

Kochany Karol,

Ostatnie Boże Narodzenie spędziłem w Twoim domu. Odbioruś mi, ografoś
było mi dobre.

Tęży będący odwiedził Szwecję w naszym pustym domu, ale mi pod koniec
wac będzie i chwila (na krótki wycieczki w stronę jeziora) i baris
i ryba. Będziemy także katedrowi. Gdy zapotrzebujemy cię na choise powróty
katedrowi o Tobie, o Was.

Ostatnio przeszedłem chyba mięso. For Gofie przybat trochę na wędze i jaś
mi jest bezładnie bezładnym dziełem. Będę to cięgi. Rozmawiam z
p. Hortunsem propozycję wydrukowania nowego numeru. Powiedzieli że ci
się tam z białe. Neue Rundschau wychodzi statycznie to znaczy nie za darmo
wiec nie ma przepisać.

Rodeiggenat szkie o Wikhelmi z dobywa. Będę whitek dyktował napisane
fragmenty księgi. Tak dobrze pójść na wiosnę nowa książka szkie do cyfrolaka
będzie fotore. Władze w nig kilka szkieć pójść na tłumaczenie a zatem
da się ci skłonić w same następne tam do Indokampa. Tak widzę wlatowat
się, planuję mięko przysłać.

Mit Gedanken an die Zukunft verbindet sich jetzt mein intensives Lernen des Englischen. Für ein Jahr in diese Hölle zu fahren macht mir schon ein bisschen Angst, aber ich sehe keine bessere Lösung.

Ich denke an deine poetologische Skizze und habe schon Notizen gemacht. Sie sind vielleicht nicht vollständig, aber hoffentlich reichen sie dir. Außerdem kann ich einen solchen Moment der Selbstreflexion gut gebrauchen.

Ich gebe mir Mühe sie in dem 10er Lagesystem verlegen zu lassen oder in einem, welches diesem System angenähert ist.

Mein Lieber, für dich und deine ganze Familie, sende ich meine allerherzlichsten Wünsche, gesunde, friedliche Feiertage und ein erfolgreiches Neues Jahr.

Ich drücke dich und deine Lieben brüderlich und innig

dein/euer Zbigniew

Und ich schliesse mich den Wünschen für die ganze Familie an. Sie sind echt warm und herzlich. Und möge der Stern von Bethlehem über euch das ganze Jahr wachen.

Ich drücke und grüße euch

Kasia

Z myślą o przyszłości Terezy nie mam intencji tegoż namieć ani pisać. Wyjazd
na rok do tego punktu toczy się pręży, ale nie widzę, jakiego lepszego użyczenia
dla niej politycznego ma być i zwrócić uwagę. Może mi będzie to jakiś
całości, ale dla Terezy może być lepszym. Zwrócić : nie mi przyda tego chęć
autorefleksji. Postanowiła sobie w tym celu dążyć, albo zwrócić do dążeń.

Kolony dla ludzi : całej Terezy będącym przesłaniem nieświeżym, nie świeżym
zdaniem; wydajmy siły : pomysłowo Nowe Role
Szkolenie dla Terezy bliżej pobawiać : może Terezy
zbić

Jak dotychczas nie dojdzie dla całej Rodziny.
Są one prawdziwe, proste i serdeczne. I niech
prywatnie wpijają się w jasno i przez cały rok.
Dotychczas niech i podziwiać
Kamie

Der Workshop in den Augen der Teilnehmer...

Am Ende des Workshops gaben die Studierenden den Organisatoren ihr Feedback. Dieser soll beim nächsten Workshop 2024 mitberücksichtigt werden.

Universität Szczecin

Studierende: Agnieszka Hedder, Paulina Ząbek

Während des Workshops haben uns Anzahl der Teilnehmer, gute Vorbereitung der Teilnehmer und Gelegenheit zur Diskussion überrascht. Lustig waren Momente während der Präsentation und die Atmosphäre. Wir haben gelernt, dass es viele Möglichkeiten gibt, einen Text zu übersetzen.

Sehr positiv schätzen wir angenehme, freundliche und nicht so offizielle Arbeitsstimmung während des Workshops.

Wir sind ein bisschen enttäuscht, weil der Rahmenplan des Workshops so überfüllt war, dass wir nicht so viel Zeit hatten, um von einem Platz zu einem anderen zu gehen. Zum Beispiel wenn uns etwas interessiert hat, hatten wir keine Zeit dafür und müssten wir zu anderen Orten weitergehen.

Es muss betont werden, dass der gesamte Aufenthalt von uns sehr positiv bewertet wird.

Die Verpflegung war schmackhaft, jeden Tag gab es eine positive Atmosphäre, wir hatten tolle Betreuer, die uns jederzeit geholfen und beraten haben.

Aus organisatorischen Gründen lässt sich feststellen, dass Teilnehmer ein bisschen mehr Freizeit haben sollten. Darüber hinaus dürfte statt des Stadtspiels nächstes Mal eine Stadtrundfahrt organisiert werden, so dass wir mehr Zeit für die Stadtentdeckung hätten.

Warsztaty oczyma uczestników...

Na zakończenie warsztatów studenci podzielili się z organizatorami swoimi uwagami. Te zostaną uwzględnione przy okazji organizacji kolejnych warsztatów w 2024 roku.

Uniwersytet Szczeciński

Studentki: Agnieszka Hedder, Paulina Ząbek

Podczas Warsztatów zaskoczyła nas liczba osób biorących udział w projekcie, dobre przygotowanie studentów z innych ośrodków naukowych, a także możliwość dyskusji i wymiany doświadczeń z innymi uczestnikami.

Zabawne były momenty w trakcie prezentacji i atmosfera panująca na zajęciach.

Nauczyliśmy się, że teksty można przetłumaczyć na wiele sposobów.

Zaskoczeniem była dla nas miła, przyjazna i mało oficjalna atmosfera, jaka panowała podczas Warsztatów.

Jesteśmy rozczarowani ze względu na napięty harmonogram zajęć, co powodowało niejednokrotnie niepotrzebny pośpiech, aby zdążyć na kolejne planowane zajęcia. Chcielibyśmy dodać, że cały pobyt oceniamy bardzo pozytywnie, wyżywienie było smaczne, a atmosfera każdego dnia pozytywna. Mieliliśmy świetnych opiekunów, którzy w każdej chwili nam pomagali i służyli radami.

Ze względów organizacyjnych powinno być jednak trochę więcej wolnego czasu.

Być może lepszym rozwiązaniem byłoby zorganizowanie zamiast Gry Miejskiej wycieczki po mieście, aby zaoferować więcej czasu na odkrywanie miasta.

Universität Łódź

Studierende: Artur Łukawski, Magdalena Tomecka, Zuzanna Wiechno

Während des Workshops hat uns sowohl die perfekte Vorbereitung unserer Kooperationspartner auf das für uns vorgesehene Thema, als auch ihre Offenheit und Freundlichkeit uns gegenüber überrascht. Äußerst interessant war die Art und Weise der Zusammenarbeit in Uniduetten, sowie daraus folgende Ergebnisse. Wir arbeiteten praktisch an der Korrespondenz zwischen Dedecius und Herbert, was unsere Übersetzungsfähigkeiten verbesserte und zu unseren eventuellen weiteren Erfolgen in diesem Bereich beitragen wird.

Am meisten werden wir uns an die Menschen erinnern, mit denen wir in der Gruppe gearbeitet haben, weil wir mit ihnen die meiste Zeit verbracht haben.

Lustig war der Vortrag des Archivars. Sowie auch die ständige, aber misslungene Suche nach Curry Wurst in Frankfurt :)

Wir haben v.a. mehr über die Beziehung zwischen Karl Dedecius und Zbigniew Herbert gelernt. Die Korrespondenz zwischen ihnen umfasste eine breite Palette von Themen. Außerdem haben wir dank Frau Monika Muskala viel über die Übersetzung von Theaterstücken und der stilistischen Anpassung des Textes in der Zielsprache gelernt.

Entgegen unseren Erwartungen war selbst die Reise von Łódź nach Frankfurt schnell und reibungslos. Die Unterkunft im Wohnheim war sauber und ziemlich komfortabel und in der Nähe aller wichtigen Punkte, so dass wir alles in der Nähe hatten. Erwähnenswert ist auch das gute Catering von dem Restaurant Portofino (das Essen war tipptopp!).

Wir sind enttäuscht, dass die eigentlichen Workshops mit den Übersetzern viel zu kurz und eher theoretisch waren. Diese lockere Form war zwar sehr spannend und wir gewannen viele wertvolle Tipps, aber wir hätten uns mehr Praxis gewünscht. Außerdem sind wir der Meinung, dass die Aktivitäten in den Archiven länger hätten sein können, da dies die einzige Gelegenheit war, mit der ursprünglichen Korrespondenz, die wir zuvor bearbeitet hatten, in Kontakt zu kommen.

Uniwersytet Łódzki

Studenci/studentki: Artur Łukawski, Magdalena Tomecka, Zuzanna Wiechno

Podczas warsztatów zaskoczyło nas doskonale przygotowanie naszych partnerów do tematu, nad którym pracowaliśmy, a także ich otwartość i życzliwość wobec nas. Sposób pracy w uczelnianych duetach i jej wyniki były bardzo interesujące. Pracowaliśmy głównie praktycznie nad korespondencją Dedeciusa i Herberta, co poprawiło nasze umiejętności translatorskie i może przyczyni się do dalszych sukcesów na tym polu.

Najlepiej zapamiętamy ludzi, z którymi pracowaliśmy w grupie, ponieważ spędziliśmy z nimi najwięcej czasu.

Ciekawy i zabawny był wykład w Archiwum. Jak też uporczywe i bezskuteczne szukanie Curry-Wurst we Frankfurcie :)

Dowiedzieliśmy się więcej o relacjach między Karlem Dedeciusem, a Zbigniewem Herbertem. Korespondencja między nimi dotyczyła szerokiego zakresu tematów. Dzięki pani Monice Muskale dowiedzieliśmy się również wiele o tłumaczeniu sztuk teatralnych i stylistycznej adaptacji tekstu w języku docelowym.

Wbrew naszym oczekiwaniom, sama podróż z Łodzi do Frankfurtu przebiegła szybko i bezproblemowo. Zakwaterowanie w akademiku było przyjemne i praktyczne, blisko wszystkich ważnych punktów, więc wszystko mieliśmy w pobliżu. Godny wzmianki był też świetny catering z restauracji Portofino (super jedzenie!).

Jesteśmy rozczarowani, że zajęcia z tłumaczami trwały zdecydowanie za krótko i miały raczej teoretyczny charakter. Ta luźna forma rozmowy była wprawdzie bardzo sympatyczna i dostaliśmy wiele cennych wskazówek, ale mogłoby być więcej praktyki. Ponadto uważamy, że zajęcia w archiwum mogłyby trwać dłużej, ponieważ była to jedyna możliwość zetknięcia się z oryginalną korespondencją, nad którą wcześniej pracowaliśmy.

Überflüssig war ... nichts. Die Organisatoren haben alles sehr gut geplant. Wir haben das Wissen auf unterschiedliche Weise aufgenommen. Wir haben Referate und Präsentationen gehalten, die Stadt durch ein Stadtspiel kennen gelernt, wir waren im Archiv. Alles war logisch und interessant gestaltet, sodass es schwer ist, zu bestimmen, ob man auf etwas verzichten sollte. Vielleicht muss diese ganze Veranstaltung um einen Tag verlängert werden.

Das wäre auch unser Ratschlag an die Organisatoren: mehr Freizeit bzw. mehr Zeit für die informelle Integration der Teilnehmer:innen zu planen. Es muss dabei betont werden sein, dass es nicht um die Integrationsspiele handelt, sondern einfach um das gemeinsame Zeitverbringen in einer lockeren Atmosphäre.

Universität Wrocław

Studierende: Julia Bobowska, Ewa Bugajska, Martyna Koziel, Karolina Niściór

Während des Workshops hat uns überrascht, dass es so viele interessierte Personen gab, die ihr Wissen über Zbigniew Herbert vertiefen wollten. Außerdem hat auch uns überrascht, wie viele spannende Aktivitäten und Veranstaltungen wir auf einer so scheinbar kurzen Fahrt erleben konnten.

Am meisten werden wir uns erinnern an die besonders höflichen Dozentinnen und Förderinnen der Stiftung und die freundliche Atmosphäre, die auf der Reise herrschte. Alle Beteiligten haben es geschafft, in so kurzer Zeit starke Beziehungen zu knüpfen, und wir sind sicher, dass wir mit mehr als einer Person in Kontakt bleiben werden.

Lustig war das abendliche Kennenlernen der Studenten aus anderen Städten. Alle waren sehr sympathisch und witzig. Es war eine tolle Erfahrung und unvergessliches Erlebnis, die ganze Zeit sowohl Deutsch als auch Polnisch zu sprechen, mit Leuten, deren Muttersprache Deutsch ist. Man könnte sagen, dass wir ein gelungenes sprachliches Tandem gebildet haben.

Nic nie było zbędne. Organizatorzy bardzo dobrze wszystko zaplanowali. Przyswajaliśmy wiedzę w różny sposób. Opracowywaliśmy referaty, prezentacje, dowiadaliśmy się o mieście dzięki grze miejskiej, byliśmy w archiwum. Wszystko zostało zaplanowane logicznie i interesująco, ciężko więc uznać, czy z czegoś należałoby zrezygnować. Może całe warsztaty powinny trwać o jeden dzień dłużej. To również nasza rada dla organizatorów: zaplanowanie więcej czasu wolnego lub więcej czasu na nieformalną integrację uczestników. Należy podkreślić, że nie chodzi tu o gry integracyjne, ale po prostu o wspólne spędzenie czasu w miłej atmosferze.

Uniwersytet Wrocławski

Studenci/studentki: Julia Bobowska, Ewa Bugajska, Martyna Kozieł, Karolina Niściór

Podczas warsztatów zaskoczyło nas, że było tak wiele zainteresowanych osób, chętnych by pogłębiać wiedzę o Zbigniewie Herbercie. Zaskakujące było również to, jak wiele ciekawych zajęć i wydarzeń miało miejsce podczas tak pozornie krótkiej wycieczki.

Najbardziej będziemy wspominać szczególnie miłe prowadzące z Fundacji im. Karla Dedeciusa oraz przyjazną atmosferę, która panowała na wyjeździe. Wszyscy w tak krótkim czasie zdążyli nawiązać bliskie relacje i na pewno z niejedną z osób zostaniemy w kontakcie.

Zabawne było wieczorne wzajemne zapoznanie się studentów z różnych miast. Każdy okazał się bardzo sympatyczny i dowcipny. To było świetne doświadczenie i niezapomniane przeżycie, rozmawiać ciągle zarówno po niemiecku, jak i po polsku, z ludźmi, których rodzimym językiem jest niemiecki. Można by powiedzieć, że udało nam się nawiązać językowy tandem.

Gelernt haben wir, dass man über das große Wissen aus verschiedenen Bereichen und die Beobachtungsvermögen verfügen muss, um sich mit den (vor allem literarischen) Übersetzungen professionell zu beschäftigen. Außerdem wurde uns gezeigt, wie mannigfaltig die Arbeit des Übersetzers sein kann. Wir haben natürlich viel von der Beziehung zwischen Dedecius und Zbigniew Herbert erfahren.

Nichts hat unseren Erwartungen widersprochen. Alle Aktivitäten waren sehr interessant. Wir haben mehr Neues gelernt, als wir vermutet hatten. Deshalb bestätigen wir einstimmig, dass wir sehr begeistert und zufrieden sind.

Wir sind enttäuscht, weil die Zeit nicht ausreichte, um sich ausführlich mit den einzelnen Teilen des Workshops zu befassen. Wir bedauern vor allem den unserer Meinung nach zu kurzen, aber sehr interessanten Archiv-Teil. Wir hätten auch gerne mehr Zeit gehabt, um Frankfurt zu besichtigen. Wir sind jedoch der Überzeugung, dass der Workshop mindestens einen Tag länger dauern müsste, um dies zu realisieren.

Überflüssig war... Es gab keinen solchen Punkt im Programm. Alle Bestandteile des Kurses waren für uns wichtig und haben ihre Ziele erfüllt. Wir konnten aus verschiedenen Perspektiven die Arbeit an den Übersetzungen beobachten. Es ist großzügig, dass solches Wissen uns oft von den so bekannten Praktikern beigebracht wurde.

Ludwig-Maximilians-Universität München

Studierende: Sandra Bloy, Natalia McGinnis

Die Reise nach Ślubice/Frankfurt an der Oder war für uns Studenten eine wirklich wertvolle Erfahrung. Da durch die Pandemie diese Reise nicht vorher stattfinden konnte, war die Ausarbeitung der diesjährigen Version umso gelungener. Während unseres Aufenthalts wurden einige Veranstaltungen geplant, darunter Workshops mit den Preisträgern des Karl-Dedecius-Preises 2019 Thomas Weiler und Monika Muskała.

Nauczyliśmy się, że trzeba mieć ogromną wiedzę z każdej dziedziny i być dobrym obserwatorem, aby móc się zajmować profesjonalnie tłumaczeniami (zwłaszcza literackimi). Poza tym pokazano nam, jak różnorodna może być praca tłumacza. Oczywiście mogliśmy też sporo dowiedzieć się o relacjach pomiędzy Dedeciusem i Herbertem.

Nic nie zaprzeczyło naszym oczekiwaniom. Wszystkie zajęcia były bardzo interesujące. Nauczyliśmy się więcej nowych rzeczy niż się tego spodziewaliśmy. Dlatego jednogłośnie stwierdzamy, że jesteśmy bardzo podekscytowani i zadowoleni.

Rozczarowało nas, że nie wystarczyło czasu na to, by odpowiednio szczegółowo skupić się na pojedynczych częściach warsztatów. Szczególnie szkoda jest nam zajęć w archiwum, które trwały naszym zdaniem zdecydowanie za krótko, a były niesamowicie interesujące. Poza tym chętnie poświęciliśmy jeszcze więcej czasu na zwiedzenie Frankfurtu. Lecz uważamy, że żeby to zrealizować warsztaty musiałyby potrwać chociaż jeden dzień dłużej.

Uważamy, że nie było punktu w programie, który byłby zbędny. Wszystkie części kursu były dla nas ważne i spełniły swoje cele. Mogliśmy z różnych perspektyw obserwować prace nad tłumaczeniami. To dla nas bardzo korzystne, że cała ta wiedza została nam przekazana przez tak znanych praktyków z tej dziedziny.

Uniwersytet im. Ludwika i Maksymiliana w Monachium

Studentki: Sandra Bloy, Natalia McGinnis

Podróż do Słubic/Frankfurtu nad Odrą była dla nas bardzo cennym doświadczeniem. Z powodu pandemii warsztaty nie mogły się odbyć wcześniej, ale tegoroczna edycja była być może właśnie dlatego jeszcze bardziej udana. Podczas naszego pobytu zaplanowano wiele zajęć, m.in. warsztaty z laureatami Nagrody im. Karla Dedeciusa z 2019 roku – Thomasem Weilerem i Moniką Muskałą.

Während des Workshops mit Herrn Weiler durften wir direkte Erfahrungen bezüglich der Einordnung, dem Verständnis und der Arbeit mit bereits übersetzten Texten sammeln. Wir sind Fragen nachgegangen, die jeden Übersetzer in seiner Praxis beschäftigen sollten und konnten Herrn Weiler auch Fragen über seine Arbeit als Übersetzer stellen. Während des Workshops mit Frau Muskała haben wir vieles über die Übersetzungen von Dramen für die Zwecke des Theaters gelernt, die dem Übersetzer relativ viel künstlerische Freiheit lassen.

Neben den Workshops hatten wir auch das Glück das Karl Dedecius Archiv besuchen zu dürfen, wo wir vieles über Archivpflege und -nutzung lernen konnten. Dieser Teil war für uns einer der spannendsten der Übersetzungswerkstatt.

Was besonders hilfreich und auch sehr schön gestaltet war, war der Fokus auf die Zusammenarbeit zwischen den einzelnen Universitätsgruppen. Durch die Zusammenarbeit konnten wir neben den vielen, gemeinsam entwickelten Erkenntnissen über Zbigniew Herbert und seine Übersetzer, auch einige zwischenmenschliche Bekanntschaften knüpfen, für die wir sehr dankbar sind.

Europa-Universität Viadrina in Frankfurt (Oder)

Studierende: Alicja Biernat, Naomi Hutomo, Hubert Lenart, Sonja Roske

Überraschend war wie unterschiedlich manche Wörter für unterschiedliche Menschen konnotiert sind, selbst wenn die Bedeutung vermeintlich eindeutig ist. Am meisten erinnern wir uns an die Workshops mit den Preisträgern.

Lustig war, Kommilitonen von anderen Unis kennenzulernen.

Gelernt haben wir Einblick in die Besonderheiten beim Übersetzen von Dramen abhängig vom Ziel der Übersetzung (für Bühne oder zum Druck) und die Wichtigkeit und Auswirkungen der Recherche/ von Hintergrundwissen beim Übersetzen von Romanen.

Entgegen Erwartungen war die Zeit zu kurz.

W trakcie warsztatu z panem Weilerem udało nam się zdobyć bezpośrednie doświadczenia dotyczące pracy z tekstami, które zostały już przetłumaczone – tematem była ich charakterystyka i rozumienie. Badaliśmy kwestie, którymi zajmować powinien się każdy tłumacz, a także mogliśmy zadawać panu Weilerowi pytania dotyczące jego własnej pracy. Podczas warsztatów z panią Muskałą dowiedzieliśmy się wiele o przygotowaniu przekładu tekstów dramatycznych dla potrzeb teatru, które pozostawia tłumaczowi stosunkowo dużo wolności artystycznej.

Oprócz warsztatów mieliśmy również szczęście odwiedzić Archiwum im. Karla Dedeciusa, gdzie dowiedzieliśmy się dużo o prowadzeniu archiwów i korzystaniu z nich. Była to dla nas jedna z najbardziej ekscytujących części warsztatów.

Sz szczególnie pomocna i bardzo ładnie zaplanowana była współpraca pomiędzy grupami z różnych uniwersytetów. Wspólnie z koleżankami z Wrocławia udało nam się nie tylko wypracować wiele spostrzeżeń na temat Zbigniewa Herberta i tłumaczeń jego tekstów, ale także nawiązać miłe i interesujące znajomości, za co jesteśmy bardzo wdzięczne.

Uniwersytet Europejski Viadrina we Frankfurcie nad Odrą

Studentki i studenci: Alicja Biernat, Naomi Hutomo, Hubert Lenart, Sonja Roske

Zaskakującym było jak różnie niektóre słowa kojarzą się różnym ludziom, nawet jeśli ich znaczenie wydaje się oczywiste.

Najbardziej zapamiętamy warsztaty z laureatami nagrody Karla Dedeciusa.

Zabawne było poznać studentów z innych uczelni.

Poznaliśmy specyfikę tłumaczenia dramatu w zależności od celu tłumaczenia (na scenę lub do druku) oraz znaczenie i wpływ przeprowadzenia kwerendy przed tłumaczeniem powieści.

Wbrew oczekiwaniom było za krótko.

Enttäuschend war, zu wenig Zeit bei den Workshops mit den Preisträgern zu haben – kaum Möglichkeit in die Tiefe zu gehen.

Überflüssig war so viel Zeit für Präsentationen – Workshops waren aufschlussreicher.

Stadtrallye war sehr gut geplant, aber zu einem falschen Zeitpunkt (zu viel auf einmal am ersten Tag).

Rat: Insgesamt ein längeres Programm mit weniger auf einmal/nicht zu viel Unterschiedliches an einem Tag wäre schön.

Universität Greifswald

Studierende: Wiktoria Aleksnin, Klaudia Aleksnin, Adam Serwatka, Klaudia Szczek

Vor Ort trafen wir viele Studierende, die andere Herangehensweisen an die Arbeit hatten. Dadurch war der Workshop sehr kreativ, mit vielen Eindrücken gefüllt und vielfältig. Beispielsweise sorgte das kleine Theaterstück während der ersten Präsentationen für eine positive Überraschung. Wir waren sehr positiv überrascht, dass die Zeit mit Frau Muskała und Herrn Weiler über die einzelnen Workshops hinausging, sodass wir mehr Zeit für die Interaktion mit denen hatten. Auch die Zeitplanung während des Workshops war hervorragend.

Am meisten werden wir uns erinnern an die Übungen im Archiv und die Ausstellung „Mecenasie i ciemiężco...“ in der Bibliothek. Auch das Treffen mit den Preisträger*innen war sehr interessant. Besonders in Erinnerung werden wir auch Frau Dr. Czechowska behalten, die uns immer beiseite stand. Die Zusammenarbeit verlief in freundschaftlicher Atmosphäre, weshalb keine Hierarchie zu spüren war.

Lustig war die humorvolle Gestaltung des Workshops von Herrn Weiler.

Gelernt haben wir verschiedene Techniken der Übersetzung. Durch das Kennenlernen des Handwerks haben wir zudem gelernt, wie man die Arbeit des Übersetzers beurteilen kann und dass man mit seiner eigenen Übersetzung nie wirklich fertig ist.

Rozczarowani, że za mało czasu mieliśmy na warsztaty z tłumaczami – prawie nie mieliśmy możliwości zagłębienia się w temat.

Za dużo czasu zmarnowaliśmy na prezentacje - zajęcia warsztatowe były bardziej wnikliwe.

Gra miejska była świetnie zaplanowana, ale w złym momencie (za dużo w pierwszym dniu).

Uniwersytet w Greifswaldzie

Studentki i studenci: Wiktoria Aleksnin, Klaudia Aleksnin, Adam Serwatka, Klaudia Szczek

Na miejscu spotkaliśmy dużo studentów, którzy mieli różne podejście do pracy. Przez to warsztaty były bardzo kreatywne, wypełnione wieloma wrażeniami i różnorodne. Przykładowo małe przedstawienie w trakcie pierwszej prezentacji pozytywnie nas zaskoczyło. Byliśmy również pozytywnie zaskoczeni, że czas z panią Muskałą i panem Weilerem wychodził ponad czas warsztatów, dzięki czemu mieliśmy więcej czasu na rozmowy z nimi. Również cały plan przebiegu był świetnie przygotowany.

Najbardziej zapamiętamy warsztaty w archiwum i wystawę "Mecenasie i ciemieżco..." w bibliotece. Również spotkanie z laureatami nagrody było bardzo interesujące. Głęboko w pamięci zapadła nam również pani dr Czechowska, która zawsze była u naszego boku. Współpraca przebiegała w przyjaznej atmosferze, przez co nie odczuwaliśmy hierarchii.

Zabawne były żartobliwe warsztaty prowadzone przez pana Weilera. Nauczyliśmy się różnych technik tłumaczenia. Poprzez zapoznanie się z rękodziełem tłumaczy, nauczyliśmy się jak oceniać pracę tłumaczy i to, że własne tłumaczenie nigdy nie jest zakończone.

Außerdem haben wir, durch die beiden Preisträger*innen des Karl-Dedecius-Preises Monika Muskała und Thomas Weiler, einen guten Einblick in die Arbeit des Übersetzers bekommen.

Wir sind enttäuscht, weil die Unterkünfte für die Studierende (UAM Arkadia) allgemein im schlechten Zustand waren. Manche Zimmer konnte man nicht abschließen und nicht alle Zimmer hatten warmes Wasser zur Verfügung.

Überflüssig war die 5-minütige Vorstellungsrunde am Anfang. Vielleicht wäre es besser eine kleine Vorstellungsrunde an erstem Abend zu organisieren (z.B. beim Essen und Trinken). Auch die Stadtbesichtigung in Form von Stadtspiel war unserer Meinung nach überflüssig.

Hinzufügen möchten wir, dass die Organisation des Workshops inklusive des Caterings perfekt war!

Unser Rat an die Organisation: Vielleicht ist es in der Zukunft möglich den Workshop über eine längere Zeit (zum Beispiel ein Tag länger) anzubieten, um die Inhalte ausführlicher bearbeiten zu können.

Adam-Mickiewicz-Universität in Poznań

Studierende: Monika Furmaniak, Maria Górecka

Während des Workshops hat uns überrascht, dass Zbigniew Herbert so viele Übersetzer hatte.

Am meisten werden wir uns erinnern an den Besuch des Archivs von Karl Dedecius und Treffen mit der Übersetzerin Monika Muskała und dem Übersetzer Thomas Weiler.

Lustig war die Vorbereitung von Präsentationen in Gruppen.

Gelernt haben wir viel Interessantes über das enge Verhältnis zwischen Herbert und Dedecius.

Wir sind enttäuscht, weil es zu wenig Freizeit gab und das Stadtspiel in Frankfurt nur eine Stunde dauerte.

Überflüssig war die Präsentation von Briefen und Arbeitsergebnissen in zwei Präsentationen (dies konnte in einer Präsentation am ersten Tag erfolgen).

Hinzufügen möchten wir mehr Teambuilding-Spiele.

Uzyskaliśmy również wgląd do pracy tłumacza dzięki dwóm laureatom nagrody im. Karla Dedeciusa Monice Muskale i Thomasowi Weilerowi. Jesteśmy zawiedzeni, że noclegi studentów (UAM Arkadia) były w złym stanie. Niektórych pokoi nie dało się zamknąć, a niektóre pokoje nie miały dostępu do ciepłej wody.

Zbędne było 5-minutowe zapoznanie uczestników na początku. Może byłoby lepiej zorganizować wieczór zapoznawczy w pierwszy dzień (np. przy jedzeniu i piciu). Również zwiedzanie miasta w formie gry miejskiej było naszym zdaniem zbędne.

Chcemy dodać, że organizacja warsztatów, łącznie z cateringiem była rewelacyjna!

Porada: Może w przyszłości udałoby się przedłużyć warsztaty (na przykład o jeden dzień), żeby móc zagłębić się w tematy do opracowania.

Uniwersytet im. A. Mickiewicza w Poznaniu

Studentki: Monika Furmaniak, Maria Górecka

Podczas warsztatów byliśmy zaskoczeni, że Zbigniew Herbert ma tak wielu tłumaczy.

Zapamiętamy przede wszystkim wizytę w archiwum Karla Dedeciusa oraz spotkanie z tłumaczami Moniką Muskałą i Thomasem Weilerem.

Zabawne było przygotowywanie prezentacji w grupach.

Dowiedzieliśmy się wielu ciekawych rzeczy o bliskiej relacji między Herbertem i Dedeciusem.

Jesteśmy rozczarowani tym, że nie było wystarczająco dużo czasu wolnego, a gra miejska we Frankfurcie trwała tylko godzinę.

Zbędne było przedstawianie wyników pracy oraz listów Herbert-Dedecius w dwóch prezentacjach (można to zrobić w ramach jednej prezentacji podczas pierwszego dnia).

Chcielibyśmy dodać więcej gier integracyjnych.

Universität Potsdam

Studierende: Marta Boryn, Wiktoria Dolińska, Tomasz Federowicz, Enis Hamoudi, Michel Hellmund, Natalia Mariankowska, Zuzanna Stolarek, Dawid Wojciechowski

Wir, die Studierenden der Uni Potsdam, möchten uns zunächst noch einmal herzlich bei Frau Dr. Ilona Czechowska und Frau Dr. Małgorzata Szajbel-Keck für eine schöne, interessante und gemeinsame Zeit während der Veranstaltungen des dreitägigen Workshops „Literaturübersetzung im deutsch-polnischen Kulturdialog – Zbigniew Herbert und die Rezeption seiner Texte“ (29.05.-01.06.2022) in Słubice bedanken. Das war für uns ein neues und spannendes Erlebnis. Wir waren zu Beginn zwar etwas aufgeregt, weil so viele Studierende und Lehrende an dem Workshop teilnahmen, aber schon nach kurzer Zeit fühlten wir uns wie „Zuhause“. Dabei haben uns viele freundlichen Menschen, die wir kennengelernt haben, geholfen.

Am Montag, dem ersten gemeinsamen Tag, ging es nach einem kurzen spielerischen Kennenlernen gleich zu einem Schwerpunkt des Workshops: Vorbereitung und Präsentation unseres Themas „Zbigniew Herbert in deutscher Übersetzung“. Uns hat hier die produktive Zusammenarbeit bei der Vorbereitung der Präsentation mit der Gruppe aus Poznań gefallen. Es herrschte eine sehr angenehme Atmosphäre und die beiden Kommiliton*innen aus Poznań waren äußerst kooperativ und offen für neue Ideen oder Einwände.

Es war dann am Nachmittag ebenso sehr interessant zu hören und zu sehen, wie sich die anderen Gruppen mit dem Thema „Herbert und die Rezeption seiner Texte“ auseinandergesetzt haben. Unter den Präsentationen gab es sogar eine szenische Aufführung. Künftig wäre es auf jeden Fall von Vorteil, für die Vorbereitung der Präsentationen etwas mehr Zeit einzuplanen. Ein gemeinsames Vortreffen oder eine Vorbesprechung mit den Studierenden aus Poznań, sei es über einen online Konferenzraum, wäre vorteilhaft gewesen.

Uniwersytet w Poczdamie

Studenci i studentki: Marta Boryn, Wiktoria Dolińska, Tomasz Federowicz, Enis Hamoudi, Michel Hellmund, Natalia Mariankowska, Zuzanna Stolarek, Dawid Wojciechowski

My, studenci Uniwersytetu w Poczdamie, chcielibyśmy podziękować Pani Dr. Ilonie Czechowskiej oraz Pani Dr. Małgorzacie Szajbel-Keck za piękny i ciekawy razem spędzony czas podczas trzydniowych warsztatów „Tłumaczenie literackie w polsko-niemieckim dialogu kulturowym - Zbigniew Herbert i recepcja jego tekstów” (29.05.-01.06.2022) w Słubicach. Było to dla nas nowe i ekscytujące doświadczenie. Na początku trochę się stresowaliśmy, ponieważ w warsztatach brało udział wielu studentek i studentów oraz docentek i docentów. Lecz po krótkim czasie poczuliśmy się jak „u siebie”. Pomogło nam przy tym również wielu przyjaznych ludzi, których poznaliśmy.

W poniedziałek, pierwszego wspólnego dnia, po krótkim zapoznaniu się, przeszliśmy od razu do jednego z głównych punktów warsztatu: przygotowania i prezentacji naszego tematu "Zbigniew Herbert w tłumaczeniu na język niemiecki". Produktywna współpraca przy przygotowaniach prezentacji z grupą z Poznania bardzo nam się podobała. Podczas zajęć panowała bardzo przyjemna atmosfera, a nasze dwie znajome studentki z Poznania były niezwykle chętne do współpracy i otwarte na nowe pomysły.

Po południu równie ciekawie było posłuchać i zobaczyć, jak inne grupy poradziły sobie z tematem „Herbert i recepcja jego tekstów”. Wśród prezentacji znalazł się nawet jeden występ sceniczny. W przyszłości zdecydowanie warto byłoby zaplanować trochę więcej czasu na przygotowanie prezentacji. Wspólne wstępne spotkanie lub rozmowa z grupą z Poznania, np. poprzez konferencję online, by sprzyjała naszej pracy.

Zur freiwilligen Abendgestaltung war die „interaktive Stadttour“ vorgesehen. Wie schön es auch war die Stadt mit vielen gemeinsamen Unterhaltungen zu sehen, war die Tour an sich etwas langatmig. Vielleicht würde eine methodische Überarbeitung das ganze etwas mit Leben erfüllen. Die Auswertung war trotz sparsamer Beteiligung doch vom Veranstalter gut aufgearbeitet worden.

Am Dienstag fanden zunächst zwei kleine Workshops mit der Übersetzerin Monika Muskała und dem Übersetzer Thomas Weiler – beide haben 2019 den Dedecius-Preis gewonnen – statt. Diese Veranstaltung empfanden wir als besonders gelungen, weil wir von ihrem eigenen beruflichen Weg etwas erfahren konnten und einen besseren Einblick in die übersetzerische Tätigkeit bekommen haben. Außerdem haben wir erfahren, mit welchen Schwierigkeiten die Übersetzer*innen heutzutage rechnen müssen.

Am Nachmittag stand u.a. ein Besuch des Karl Dedecius Archivs in der Bibliothek des Collegium Polonicum auf dem Programm. Das dort präsentierte Material, wie die Vorstellung der Briefe, Bücher, Preise oder auch Umgang mit zerstörten und alten Dokumenten war so interessant, dass wir die für das Archiv vorgesehene Zeit als zu knapp empfunden haben und gerne anregen möchten, dazu künftig etwas mehr Zeit einzuplanen.

Einen weiteren Schwerpunkt des Workshops bildete die Diskussion unserer Briefübersetzung. Dazu war wiederum die Vorbereitung einer Präsentation vorgesehen. Wir hatten hier schon in einer Seminarsitzung etwas vorgearbeitet, aber dennoch war diese Aufgabe keineswegs einfach!

Die Zusammenarbeit mit der Gruppe aus Poznań war sehr hilfreich und anregend, da es dadurch in unserer gemeinsamen Gruppe zum einen Personen gab, die sich in der deutschen Sprache sicher fühlten, und zum anderen auch Personen, die eher das Polnische sicher beherrschten. Dadurch wurde für uns die Übersetzung des Briefes, die für uns eine Herausforderung war, leichter.

Während der Auseinandersetzung mit dieser Aufgabe konnten wir unsere Fähigkeiten beim Übersetzen auf den Prüfstand stellen und hatten zugleich die Chance, uns für einen Augenblick so wie „richtige Übersetzer*innen“ zu fühlen.

Fakultatywne wieczorne zajecie w formie „interaktywnego zwiedzania” było miłe, przede wszystkim poprzez wspólne spędzony czas i rozmowy. Lecz sama wycieczka była nieco rozwlekła.

Metodyczna rewizja może by wypełniła turę większą energią. Mimo niewielkiego udziału w rundzie końcowej organizujący przewodnik bardzo ciekawie skontekstualizował pojedyncze stacje.

We wtorek odbyły się dwa małe warsztaty z tłumaczką Moniką Muskałą i tłumaczem Thomasem Weilerem – laureatami Nagrody Dedeciusa w 2019 roku. Wydarzenie to było dla nas szczególnie wyróżniające się, ponieważ mogliśmy dowiedzieć się czegoś o ich własnej ścieżce zawodowej. Dowiedzieliśmy się również o trudnościach, z jakimi muszą się mierzyć tłumacze w dzisiejszych czasach i otrzymaliśmy bardzo dokładny zarys pracy tłumaczek i tłumaczy.

Po południu odbyła się również wizyta w Archiwum im. Karla Dedeciusa w bibliotece Collegium Polonicum. Prezentowane tam materiały, takie jak prezentacja listów, książek, nagród oraz obchodzenie się ze zniszczonymi i starymi dokumentami, były na tyle ciekawe, że czas przeznaczony na archiwum okazał się zbyt krótki i chcielibyśmy zachęcić do tego, by poświęcić trochę więcej czasu na tą część warsztatów w przyszłości.

Kolejnym tematem warsztatów była dyskusja dotycząca tłumaczenia naszych listów. Należało do tego przygotować prezentację. W ramach sesji seminaryjnej wykonaliśmy już pewne prace przygotowawcze, lecz to zadanie wcale nie należało do najłatwiejszych!

Współpraca z grupą z Poznania znów okazała się bardzo pomocna i motywująca, ponieważ w naszej grupie były zarówno osoby, które czuły się pewniej w języku niemieckim, ale także osoby, które czuły się pewniej w języku polskim. To sprawiło, że tłumaczenie listu, które było dla nas wyzwaniem, stało się dla nas łatwiejsze.

Wykonując to zadanie mogliśmy wykorzystać nasze umiejętności w tłumaczeniu, które zostały wystawione na próbę i jednocześnie mieliśmy okazję przez chwilę poczuć się jak „prawdziwe tłumaczki” i „prawdziwi tłumacze”.

Die Präsentation und Diskussion unserer Brief-Übersetzung ist gut verlaufen, auch dank der regen Zusammenarbeit mit dem Publikum. All diese Veranstaltungen fanden wir sehr spannend und können resümierend festhalten, dass uns viele neue Einblicke in das Thema mit den vielseitigen Veranstaltungen ermöglicht wurde. Zudem fanden wir es schön, uns mit anderen Studierenden und Lehrenden in verschiedenen „Formen“ austauschen zu können. Abschließend noch die Bitte um eine „Erweiterung“ des Workshops: Es wäre schön, wenn es einen zusätzlichen Tag oder Block gäbe, an dem sich alle Studierenden besser kennenlernen und austauschen können.

Prezentacja i dyskusja na temat tłumaczenia naszego listu przebiegła pomyślnie, także dzięki aktywnej współpracy z publicznością. Wszystkie te wydarzenia były dla nas bardzo ciekawe i możemy stwierdzić, że dzięki różnorodnym zadaniom poznaliśmy wiele nowych wglądów odnośnie tematu tłumaczeń. Miło było nam również spotkać oraz wymienić się pomysłami z innymi studentkami i studentami oraz docentkami i docentami różnego pokroju. Na koniec prośba o „przedłużenie” warsztatu: bardzo byśmy się cieszyli z dodatkowego dnia lub bloku, w którym wszyscy uczestnicy mogliby się lepiej poznać i wspomóc wspólną wymianę.

Herberts Alphabet

Herberts Schrift war nicht immer einfach zu lesen...

A a B b C c D

d E e F f G g

H h y i j k

l L l t r M

m N n O o P p

R r S s T t U

Alfabet Herberta

Pismo Herberta nie zawsze łatwo dało się odczytać...

u U v W w X x
Y y Z z Ź ź
Ż ż Ś ś Ó ó
Ó ó ħ e e
0 1 2 3 4 5 6
7 8 9 ! ?

Veranstalter:

Schirmherrschaft:

Partner vor Ort:

EUROPA-UNIVERSITÄT
VIADRINA
FRANKFURT (ODER)

COLLEGIUM
POLONICUM

DAS KARL
DEDECIVS
ARCHIV

Dozent:innen aus folgenden wissenschaftlichen Einrichtungen:

Uniwersytet
ŁÓDZKI

Zentrum für
Interdisziplinäre
Polenstudien

Uniwersytet
Wrocławski

UNIVERSITÄT GREIFSWALD
Wissen lockt. Seit 1456

Weitere Partner:

DEUTSCHES
POLEN
INSTITUT

Gefördert von:

Robert Bosch Stiftung

Marion Dönhoff Stiftung

Redaktion und Gestaltung: Małgorzata Szajbel-Keck und Ilona Czechowska

Druck: 14.10.2022

Bildnachweis: Titelseite - Michał Kapitaniak, ©IC: Ilona Czechowska, © MSK: Małgorzata Szajbel-Keck, ©AC: Adam Czernerko, © KDA: Karl Dedecius Archiv